

BENEFACTORS GUIXOLENCES. ANTONI VIDAL I CALZADA (1806-1868)

PER

JOAN TORRENT I FÀBREGAS

És un fet remarcable l'extensió de la filantropia en la segona meitat del segle passat, coincidint amb un període de desenvolupament industrial i comercial i de formació de petites i grans fortunes. Una gran part dels guixolencs que estigueren imbuïts de tal sentiment foren homes sortits del poble, que sabien el que era passar estretors econòmiques, i que, desitjosos de prosperar, anaren a les Antilles, nova terra de promissió on abundaven les matèries i els productes tropicals, dels que era àvida la gent del vell continent, el tràfic amb els quals permetia enriquir-se en poc temps.

Aquells emigrants portaven fortament arrapat el record del terror nadiu i se'ls feia llarg el temps de retornar-hi, un cop realitzats llurs somnis de riquesa. Mentre no arribava el dia anhelat i a mida que prosperaven, sentien que els burjava el desig d'ajudar els seus familiars i compatricis, les necessitats dels quals coneixien prou. A llurs necessitats personals s'hi afegien les col·lectives que provenien de l'abandó en què els governs tenien les poblacions. Aquestes havien de fer front a les necessitats bàsiques pròpies de tota comunitat valent-se per sí mateixes; i als Ajuntaments corresponia recaptar els mitjans indispensables, valent-se dels impostos i contribucions permesos per la llei, i en darrer cas dels repartiments veïnals. Amb aquests migrats recursos havien d'atendre a la construcció i manteniment de les escoles i hospitals, els camins i carreteres, les fortificacions i àdhuc l'adquisició d'armament per a la defensa. El dèficit dels

pressupostos municipals ordinaris, els anys que n'hi havia, es cobria per mitjà de repartiment veïnal. Per si això no fos poc, les poblacions havien de contribuir a les necessitats extraordinàries de l'Estat, algunes, com eren les relacionades amb el sosteniment de la llarga guerra carlina, força importants.

Aquestes obligacions i estretors, ja cròniques, les havien viscut els expatriats guixolencs, i quan, ja fos a les Antilles o bé de tornada, disposaven de recursos sobrats, consideraven una obligació de fer-ne partíceps als compatricis.

A Sant Feliu abundaren, en el període indicat, els benefactors generosos. Els noms i l'esment dels donatius apareixen als periòdics de l'època i a les actes dels Ajuntaments, acompanyats d'expressions d'agraïment i d'encomi per llur desprendiment. En alguns casos extraordinaris, el Consistori municipal acordà, a més, col·locar en el tester de la sala de sessions làpides de marbre que recordaven els donatius quantiosos, així com el retrat de les persones que els feren. Aquestes distincions es reservaren per a casos comptats, com els d'Antoni Vidal i Francesc Jofre i Paradís. A la làpida de Vidal es reproduïa el text del llegat testamentari d'una renda perpètua anyal de 15.000 francs, destinada a socòrrer els pobres i a l'ensenyament dels nois de la vila. I a la làpida de Jofre i Paradís s'esmentava el donatiu de 20.000 duros per a dotar cada any amb 1.000 ptes. tres donzelles pobres en casar-se.

L'Asil Surís, construït a expenses del llegat de Joan Surís i Llorens (Fotografia de H. Barroso; AHMSF).

L'Asil Surís i el Col·legi Vidal portaren el nom de les persones a la munificència de les quals degueren llur existència. Avui el Col·legi Vidal no existeix, i l'Asil Surís ha canviat de denominació, de la qual s'ha exclòs el nom del fundador. Altre recurs al qual recorregueren els Ajuntaments guixolencs amb certa profusió per a fer que el record dels benefactors passés a la posterioritat, fou el de batejar els carrers amb els respectius noms. Aquest procediment ha demostrat ser el més eficaç; i així veiem que, al cap de més de cent anys, la rambla Vidal i el carrer de Jofre, entre d'altres, amb llurs noms mantenen viu el record de les benemèrites persones que es preocuparen de remeiar les necessitats dels desheretats.

Els fins als quals destinaren els donatius els atorgants foren múltiples, i alguns d'ells curiosos. Al centre de la plaça major de la ciutat, existeix encara una font, amb ornaments arquitectònics de marbre, rematada per un petit obelisc; en un dels plafons apareix esculpida la dedicatòria «A mis compatriotas. D. Felio Cabarrocas», i a la part oposada, l'escut municipal i l'any, 1859. Fou una de les primeres fonts públiques que hi hagué dins la vila i que ha estat, i és, de segur, la de més utilitat per la seva situació, a la plaça on es fa, quasi cada dia, el mercat; Feliu Cabarrocas i Torres era un guixolenc resident aleshores a l'illa de Cuba. Una altra font, gairebé idèntica, amb la mateixa dedicatòria i el nom d'un altre guixolenc, Josep Carbó, fou erigida el mateix any al carrer del Portalet⁽¹⁾; canviada de lloc, encara proveeix d'aigua el veïnat a la placeta de Sant Pere.

Una làpida de marbre col·locada a l'Escola municipal del passeig del Mar recordava les cent unces d'or (unes 8.000 ptes. d'aleshores) donades per Salvador Vidal i Cibils, gràcies a les quals pogueren acabar-se les obres⁽²⁾. El mateix patrici, propietari de l'extensa horta «dels Frares» o d'en Donatiu, que donava a la plaça del Monestir, va cedir-ne una parcel·la de 4.500 pams quadrats, cosa que permeté alinear el sector de ponent de la plaça⁽³⁾. Una altra acta consistorial, de 13 de març 1868, dona fe d'haver acordat un vot de gràcies a Salvador Vidal també, «por el conocido desprendimiento que siempre ha tenido de sus intereses para la mejora y ornato de esta su patria, y muy particularmente ahora por haber costado la renovación del arbolado de los paseos públicos y de la plaza de la Constitución, incluso los muchos jornales que para ello han tenido que emplearse».

(1) AHMSFG, *Manual d'Acords*, actes 7 de maig i 16 juny 1859.

(2) Lloc citat, acta de 20 maig 1863.

(3) Acta consistorial de 22 desembre 1885.

La idea de convertir el carrer del Mar en un passeig arbrat, batejat amb el nom de *Cristina*, partí dels propietaris de les cases veïnes que satisfieren la plantació dels primers rengles d'arbres. L'any 1851, «para el riego de los paseos de Cristina y de los Árboles», Antoni Casas i els germans Sebastià i Ernest Vidal i Calzada, regalaren a l'Ajuntament un carro bóta⁽⁴⁾. Quan aquest carro devia fer temps que no existia, Ernest Vidal proveí d'un altre, «en atención al escaso resultado que viene dando el riego de los paseos públicos en la forma que se practica actualmente»⁽⁵⁾. Encara el mateix benefactor, tres anys després, féu obsequi de «un piso de hierro de forma cilíndrica de 20 quintales peso, con destino al arreglo del afirmado de calles y paseos»⁽⁶⁾.

L'Hospital Municipal ha estat la institució benèfica que més atencions ha merescut dels benefactors guixolencs. Llurs noms, en nombre de 44, figuraven en una làpida, que recordo haver vist i que va desaparèixer no fa massa anys. Sortosament s'ha conservat una relació documental en la que consten els noms de les persones, així com la importància dels donatius⁽⁷⁾. Els donatius regularment es feien en metàl·lic o en valors de renda fixa, com també en forma de llegats de cases. Les quantitats no baixaven de 500 duros i abundaven les de 1.000 i 2.000. Pere Rabell i Vinyet donà 3.000 duros. Ernest Vidal i Calzada deixà un llegat de 5.000 duros; abans n'hi havia donat 2.000 en obligacions ferroviàries, amb la condició que la Junta de l'Hospital «debe cuidarse del aseo y limpieza de su panteón, dar una limosna a los enfermos pobres que salen del Hospital, celebración de una misa para los que en él fallezcan, pagar la cuenta del barbero y atender a los gastos de manutención de las hermanas que vienen a esta ciudad a recoger limosnas hospedándose en el Hospital». Els donatius més importants corresponen a Joan Surís i Llorens i a Salvi Rabell i Ribas. El primer llegà 20.000 pesos per als pobres; després de beneficiar-se l'Hospital, des de l'any 1857, dels rèdits corresponents, el 1905 el capital fou transferit i es destinà a la construcció de l'Asil que portà al nom de Surís, i a d'altres necessitats urgents. De Salvi Rabell només s'esmenten els donatius de 5.000 duros i d'una

(4) Acta de 8 juliol 1851.

(5) Acta de 9 agost 1893.

(6) Acta de 7 agost 1896.

(7) Consisteix en un plec mecanografiat sense data, existent a l'Arxiu Municipal (secció IV cubeta 44, lligall 42 doc. 51), la notícia del qual m'ha estat comunicada per Lluís Esteva. És encapçalat: «Hospital Municipal de enfermos pobres de San Feliu de Guixols. Objeto que motiva el agradecimiento de la Junta Administrativa a los señores que constan en la lápida como tales bienhechores, a saber...»

casa a Barcelona; aquesta casa degué ser força valorada, ja que a continuació es diu: «El total recibido procedente del Sr. Rabell asciende a 109.000 ptas., habiéndose colocado lápida especial por la importancia del cobro». Un altre donatiu de certa consideració degué ser el d'Emília Llagostera i Sibils, el qual permeté agençar les sales de tuberculosos amb deu llits complets, mereixent també que se li dediqués una làpida especial en aquell lloc.

Tenim notícia d'altres donatius amb destí a l'Hospital en el *Manual d'Acords* de l'any 1845 (acta del 4 de març), on es llegeix: «Los señores componentes de la Junta se han enterado de que don Juan Font y Arxer, don Antonio Vidal y los hermanos don Francisco de Asís y don Gerónimo Patxot han puesto a la disposición de los señores Administradores del referido Hospital la cantidad de 21.000 reales vellón para el único y exclusivo objeto de construir dos salas de convalecencia de que carece aquel establecimiento. Y presentado por dichos Administradores el proyecto de construir las mencionadas salas en el huerto interior del mismo edificio... se ha acordado aprobarlo en todas sus partes... En seguida el Rdo. don Narciso Marcillach, administrador en orden primero del propio Hospital, ha manifestado que otro sujeto, que deseaba guardar el anónimo, había puesto igualmente a su disposición la cantidad necesaria para construir en la portada de dicho edificio una vistosa escalinata que reemplazaría la escalera mezquina, incómoda y pesadísima que actualmente existe». A continuació el Consistori municipal expressava la seva gratitud «a los señores que tan dignamente emplean lo sobrante de su fortuna con que han sido favorecidos por la Providencia».

El llegat Surís, al que m'he referit abans, fou un dels més importants, tant per la quantia com pel profit que la Junta administradora sabé treure'n, ja que va afavorir un ampli sector de la població més necessitada. Joan Surís i Llorenç morí a l'Havana l'any 1855, i en el seu testament llegà a la vila guixolenc, d'on era fill, 20.000 pesos perquè es destinessin a remeiar necessitats urgents de famílies pobres. Al principi la major part de la renda del llegat es destinà a l'Hospital, que passava per moments difícils a causa d'una epidèmia de pesta, durant la qual un gran nombre de malalts, no tenint cabuda a l'Hospital, hagueren de traslladar-se a l'ex-Monestir. Més endavant, després de les obres d'ampliació que s'hi feren i comptant amb altres ingressos, pogué valer-se per sí mateix, i la Junta del llegat va poder dedicar les rendes a proporcionar aliments i fer préstecs a gent necessitada, sense que deixés d'ajudar l'Hospital sempre que era convenient. L'any 1904, vist que les rendes permetien cobrir les despeses d'edificació d'un asil, la Junta encarregà la confecció

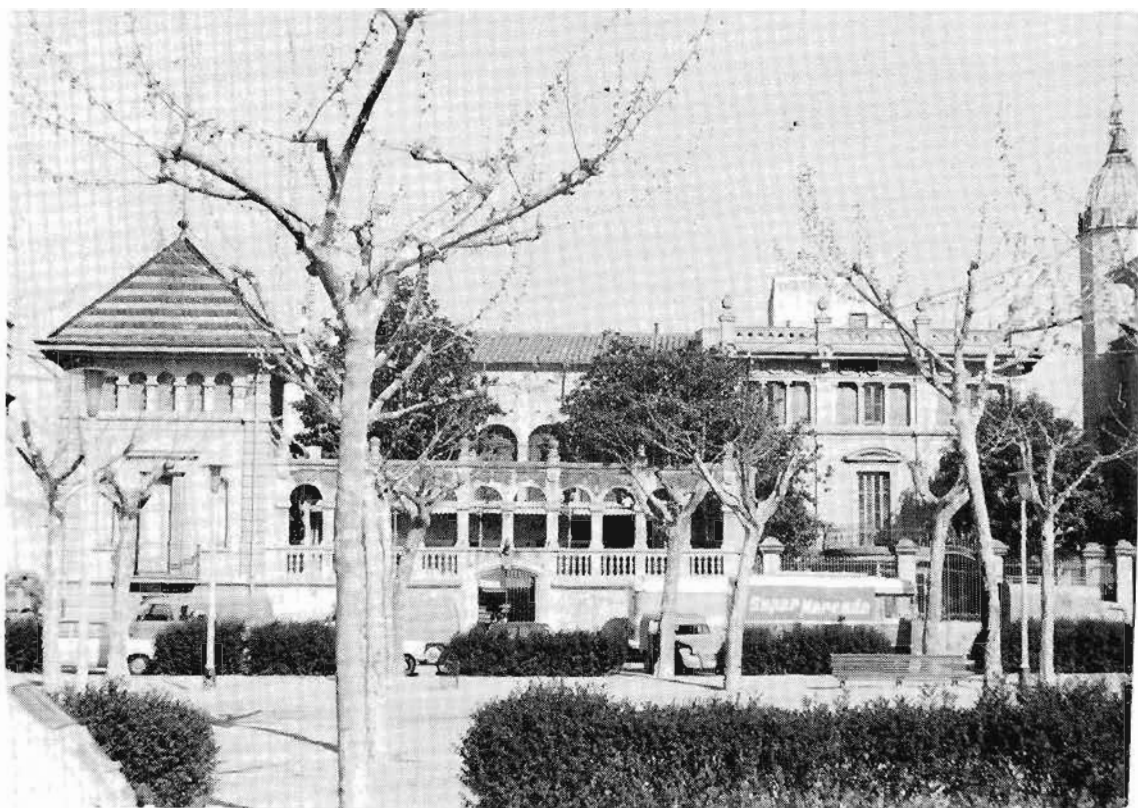
dels plans a l'arquitecte municipal General Guitart. El cost total de les obres fou de 33.785'50 ptes. L'Asil, que portà el nom de Surís, d'antuvi es destinà a ancians pobres i a infants desemparats; més endavant i fins avui encara, ha acollit exclusivament ancians d'ambdós sexes⁽⁸⁾.

Cal advertir que no sempre els donatius foren acceptats per l'Ajuntament. Tal succeí l'any 1878, amb motiu de l'ampliació del cementiri, per a la que fou precis traslladar la primitiva capella al lloc de l'actual. Iniciades les obres de la nova capella, projectada a semblança de l'antiga, de modestes proporcions, es cregué convenient donar més amplitud i dignitat a l'edifici per tal de fer-lo apte per al culte religiós. En això, el mestre d'obres Pere Pascual, en nom d'un benefactor que desitjava mantenir l'anonimat, manifestà a l'Ajuntament el propòsit de sufragar les obres necessàries, «mediante empero que se realicen con la sencillez y carácter y objeto que reclama el edificio construido». Discutida l'oferta pel Consistori municipal, en sessió del 25 de setembre, es prengué aquest acord: «El arreglo interior y exterior de la capilla del Cementerio de esta villa es una honra de tal valía, que el Cuerpo Municipal la reserva íntegra a su legítimo y único propietario, el Pueblo, que es quien hasta ahora ha venido sufragando por sí solo todos los cuantiosos gastos de construcción, ensanche y reparaciones». Aquesta decisió de l'Ajuntament fou durament criticada per «El Eco Guixolense», fins al punt que el Cos municipal féu circular un full imprès en el que reproduïa l'oferta formulada per Pascual i la resposta acordada en la sessió consistorial.

Això no obstà perquè un donatiu de 500 ptes. que tot seguit feia Concepció Tapís de Plaja destinat a l'agençament de la capella, fos acceptat per l'Ajuntament «con gratitud, y que se le den las gracias por tan generoso desprendimiento» (acta de 9 d'octubre). A aquest donatiu seguiren altres amb el mateix destí —que també foren acceptats amb expressions d'agraïment pel Consistori— procedents dels germans Cibils i Puig: Jaume, Josep i Agustí, residents a Montevideo, i Frederic, resident a Buenos Aires; per un import total de 2.750 ptes. La nova capella, amb la seva vistosa cúpula, restà acabada l'any 1883. Per cert que, havent l'Ajuntament sol·licitat la benedicció del local, el bisbe respongué que no podia complaure'l mentre no existís a la vila un recinte digne destinat a sepultura dels no catòlics⁽⁹⁾.

(8) Les dades aci reportades referents al llegat Surís procedeixen de l'article anònim *D. Rogeliu Barneda, administrador del Asilo Municipal*, «Àncora» d'l gener 1970.

(9) Sobre aquesta qüestió, vegeu el meu article *Del Sant Feliu vuitcentista. El cementiri laic*, «Àncora», 20 desembre 1984.

Les dues cases que les germanes Llagostera llegaren a la mitra gironina, situades al Passeig del Mar de Sant Feliu, en les que s'instal·là l'Acció Catòlica Social, depenent de la Parròquia (Fotografia de Joan Torrent).

Un altre oferiment, per part de les germanes Emília i Teresa Llagostera i Cibils, de sufragar les obres d'una façana, de la que careix encara l'església parroquial guixolenca antiga, tampoc no fou acceptat, per discrepàncies amb la cúria, segons una versió popular de la que no he trobat constància documental, perdent-se així una oportunitat que no es repetiria. Un oferiment similar, bé que de major amplitud, també de les Llagostera, a l'abad i monjos de Montserrat, feliçment portat a la pràctica, permeté que la basílica montserratina s'adornés amb l'artística façana actual. Les riques germanes Llagostera encara llegaren al bisbat la casa de Sant Feliu on residien, una de les millors i més ben situades de la vila, que tenia l'entrada principal a la plaça de la Constitució i els darreres donaven al passeig del Mar, la qual albergà l'Acció Catòlica local.

Una altra destacada benefactora guixolenca fou Dominga Juera i Patxot, que heretà del pare, enriquit a l'Havana, quantiosos béns; casada amb Lluís Vilar i Puig, força acabalat també, el matrimoni reuní una gran fortuna. Diu que, a Sant Feliu, donya Dominga «tenia cotxe de cavalls i pagava amb or». Dona virtuosa, en enviduar fundà un benefici

eclesiàstic a l'Hospital, al qual féu diversos donatius. El seu marit era natural de Calonge, on ella pogué comprovar la manca de fe de la gent i que els nois renegaven, coses que l'esgarriaven. Per tal que els nois i noies pobres poguessin instruir-se i educar-se religiosament, féu que s'instal·lessin a la població les germanes Carmelites de la Caritat i els germans de la Doctrina Cristiana, en col·legis construïts i habilitats a expenses d'ella. I en el seu testament llegà un capital de 20.000 duros destinat a assegurar el sosteniment d'ambdues escoles⁽¹⁰⁾. A la premsa guixolenc a el nom de Dominga Juera hi apareix relacionat amb obres de caritat. «El Eco Guixolense» de 13 d'octubre del 1878 informava que el bisbe diocesà Tomàs Sivilla arribà a Sant Feliu el dia abans per la benedició del temple parroquial restaurat, i que s'hostatjà «en la casa propia de la opulenta viuda Dª Dominga Juera de Vilar»; en tal ocasió, es repartiren als pobres 500 pans de sis lliures i una pesseta a cadascun, al·moina feta per Dominga Juera, Josefina Largacha de Vidal i Concepció Tapis de Playa, padrines del bateig de tres campanes sufragades per elles.

Sant Feliu fou la primera població del Baix Empordà en què s'instal·là, l'any 1858, una comunitat de germanes Carmelites de la Caritat, cridades per l'Ajuntament perquè es fessin càrrec de l'assistència dels malalts de l'Hospital. Sense negligir aquesta missió, les germanes s'oferiren i començaren a donar classes d'ensenyament a les noies. Vist l'interès de les religioses, el comerciant guixolenc Pere Clarà llegà a la institució carmelitana una casa amb horta contigua al futur carrer de Capmany, perquè s'hi fes un col·legi independent regit per les germanes; inaugurat l'any 1880, aviat fou el centre docent per a noies més important de la població.

El despreniment dels guixolencs es projectà notòriament envers les millores urbanístiques —ja hem vist el cas del passeig del Mar—, però especialment ho féu els darrers trenta anys del segle passat, en què la vila conegué una època de prosperitat inusitada, gràcies al *boom* taper. La població va créixer fins a doblar el nombre d'habitants i de cases. Una febre constructora s'apoderà de la gent; els mestres d'obres no es donaven punt de repòs: ja no sol·licitaven permís d'obres d'una casa, sinó de diverses alhora. Ferran Gispert i Romaguera demanà permís per a construir deu cases en uns solars del carrer de Santa Magdalena entre els del May i Bohera (acta consistorial de 28 de juny del 1889). Per a un nombre força més crescut ho feia el mestre d'obres Narcís Cúbias i

(10) JAUME AYMAR i MONTSERRAT DARNACULLETA, *Les Carmelites de la Caritat a Calonge* (1894-1910), «Estudis sobre temes del Baix Empordà», any 1983.

Ribes el 4 de maig de 1870⁽¹¹⁾, 20 cases d'un cop, un carrer sencer, el qual porta el seu nom, afrontant tota la llargada amb la riera de Tueda fins a l'actual carrer Bourg de Peage. Es pot dir que no passava un mes que no s'obrissin nous carrers, sovint diversos a la vegada.

Dins aquest clima efervescent, eren freqüents els casos de despreniment per part dels propietaris de solars, que gratuïtament cedien els terrenys —a vegades de força extensió— afectats per les noves vies públiques. En el sector comprès entre la carretera de Girona i la riera del Monestir, i del carrer de l'Hospital al de Santa Magdalena, no hi havia més que hortes; fins que havent-se planificat, pels anys 80, començà a edificar-s'hi, i no trigaren a obrir-se en tota l'extensió, els carrers del May i de Capmany i els travessers de la Mercè, Concepció, Surís, Jofre i Santa Magdalena. Preveient el valor alt que adquiririen aquells terrenys, Joan Magret i M. Tornabells i Jordi compraren l'extensa horta Surós, entre la carretera i el camí del May, amb el propòsit d'urbanitzar-los. El mateix feia Joan Roig i Palau amb altres hortes, des del May a la riera. Vingut el moment, oferiren a l'Ajuntament la cessió gratuïta de les parcel·les afectades per les noves vies públiques, amb tal que se'ls dispensés de l'impost municipal sobre edificació, condició que els fou acceptada. A l'expedient relatiu a Magret i Tornabells⁽¹²⁾, hi ha aquesta nota de la comissió d'Urbanisme, referent a la sol·licitud de dispensa dels drets d'edificació: «Cuestión de equidad es esta y nunca en balde se ha llamado a las puertas del Magco. Ayuntamiento... En efecto, si esta villa posee hoy ensanche suficiente por ahora en su parte O., se debe a los suscritos; ellos tuvieron la idea adquiriendo el terreno, regalaron a la villa muchas y rectas calles... La compensación es insignificante; se han dado miles de reales y se recaban unos cientos». Segons la nota, els terrenys cedits pels propietaris Magret i Tornabells sumaven més de 75.000 pams quadrats, «los cuales, dado el valor que obtienen los terrenos en cuestión, representan una cantidad algo más que regular». Quant als terrenys cedits per Joan Roig, passaven dels 40.000 pams (acta consistorial de 29 de novembre del 1889).

En la urbanització d'aquell sector, el tram del carrer de la Concepció comprès entre el de May i la carretera de Girona, restava sense obrir perquè hi havia una horta, de la que era propietari el marquès de Robert. El qual es mostrà disposat a cedir gratuïtament el terreny necessari per a la prolongació del carrer, amb la condició que es donés el seu nom a

(11) AHMSFG, lligall 681, doc. 149 de 4 de maig 1870.

(12) AHMSFG, lligall 688, doc. 43 de 28 de juny 1888.

una de les vies projectades; a aquesta pretensió respongué l'Ajuntament no ser possible complaure'l ja que als dos carrers projectats en aquells terrenys ja se'ls havia designat els noms, de Surís i Concepció (acta de 27 d'agost del 1890); el petit conflicte es resolgué de manera que el tros de carrer en qüestió fou batejat amb el nom de Marquès de Robert.

A mig carrer de l'Eixample, o de Capmany, passada la riera de Sant Amanç, el súbdit austríac R. Pecher edificà una fàbrica de taps i la seva casa vivenda, contigües a un carrer projectat en direcció a Mascanada que allí tenia el començ i formava una placeta, la qual urbanitzà del propi peculí amb uns arbres i bancs. L'Ajuntament donà el nom de Pecher al nou carrer i a la plaça; en reconeixement d'aquesta distinció, el fabricant donà 1.000 ptes. per a l'Hospital municipal, i més endavant repetí el donatiu de la mateixa quantitat (actes de 17 de març i 28 de juny de 1895, i de 8 d'octubre de 1899).

Pels mateixos anys l'expansió urbana es projectava també vers la part alta de la població, on calgué obrir noves vies. L'any 1882 Bonaventura Mas demanava permís per a urbanitzar els terrenys que posseïa a l'extrem del carrer de Sant Domènec, cosa que requeria la seva prolongació i l'obertura d'altres carrers, així com d'una placeta exagonal de 3'40 metres de radi en la que convergien; i oferia gratuïtament tot el terreny necessari (acta municipal d'11 octubre 1882). Aprovat el pla corresponent del mestre d'obres Pere Pascual, l'Ajuntament en sessió de 17 de gener següent acordà donar el nom de plaça del Nord a la placeta projectada, i als nous carrers, els noms d'Huguet, Mas, Sant Antoni, Sant Adolf, Adén i Sant Bonaventura. La superfície total dels terrenys cedits per Bonaventura Mas hagué de ser força important; notem que l'Ajuntament, en prova de reconeixement, donà els noms d'aquell als carrers de Mas i Sant Bonaventura.

En els *Manuels d'Acords* de l'Arxiu Municipal són freqüents els esments de veïns que s'oferien a cooperar amb donatius a la construcció de ponts generalment de fusta, per a les rieres, o bé a la instal·lació de fonts públiques, fanals, etc. És cert que en tals casos els donants eren part interessada, ja que indirectament eren els qui més es beneficiaven d'aquelles millores públiques; els Ajuntaments, però, no deixaren d'apreciar tals actes de despreniment, que repercutien favorablement a l'erari municipal.

De tots ells, quant a obres d'utilitat pública, indiscutiblement qui més es distingí per la seva dedicació i despreniment fou l'enginyer de camins canals i ports Enric Heriz i Campaneria, el qual, sense ser natural de Sant Feliu, ho era la seva mare; per això i pel fet d'haver estat nomenat

fill adoptiu de la vila, se'l pot considerar guixolenc. Enric Heriz, amb una gran visió de futur, planejà importants obres urbanes, malauradament no totes realitzades a causa de mesquins obstacles que no li ho permeteren; així i tot, Sant Feliu li degué, entre d'altres millores —sufragades enterament per ell i els seus dos germans a la memòria de llur mare—, la canalització de la riera del Monestir en tota la llargada urbana, o sia, del carrer de l'Hospital a la darrera secció del passeig del Mar, així com la construcció dels dos ponts d'obra corresponents al començament i a l'acabament del mur de contenció de la riera. Per aquelles diverses obres i pel fet d'haver estat el més decidit promotor i planejador tècnic del ferrocarril de Sant Feliu a Girona, mereixé que se li tributessin els majors homenatges. Aquest interessant personatge, que féu parlar molt la premsa local pels seus articles polèmics relacionats amb les obres que realitzava, i que tingué una tràgica fi, ofereix un excitant tema per a un perspicac investigador que l'estudiï a fons.

Aquesta ja prou llarga relació de benefactors guixolencs del segle passat podria ampliar-se força, només amb les nombroses referències de casos concrets que figuren als *Manuals d'Acords* municipals, la majoria dels quals altrament posseeixen un menor interès, i allargar la llista indiscriminadament podria indigestar el lector. Com a fermall d'ella, permeteu-me que dediqui la resta del meu treball a la figura pròcer d'Antoni Vidal i al seu germà Ernest. Antoni fou el *primus inter pares*, al qual indiscutiblement correspon el primer lloc entre tots els benefactors guixolencs, pel seu alt relleu humà i social i per la seva constant preocupació per a remeiar amb llarguesa les necessitats personals i col·lectives dels seus compatricis.

ANTONI VIDAL I EL SEU FABULÓS LLEGAT

Antoni Maria Vidal i Calzada fou l'home providencial a qui, mentre visqué, acudien els Ajuntaments i els particulars en les seves necessitats, amb la confiança que serien atesos per ell; des de Marsella on residia, mai no defraudà cap dels peticionaris, fos qui fos, bé que en molts casos no esperava que hom acudís a ell i el socorria així que coneixia el destret. I en morir, la vila guixolencsa li degué el llegat més considerable de la seva història.

D'aquest personatge benemèrit es pot dir que a Sant Feliu no en saberen més que la faceta filantròpico-caritativa. Pel fet d'haver residit la major part de la seva vida a Marsella, on creà la llar familiar i va morir, comptades persones conegueren ací les seves activitats i el prodigiós enlairament social. Amb el seu esforç i intel·ligència, Vidal acumulà una

Retrat d'Antoni Maria Vidal i Calzada.

gran fortuna en el risc del comerç i en el món de les finances; i en l'alta societat francesa representà el paper del personatge opulent que s'ha elevat pels propis mereixements. Diversos matisos el diferenciaven del català enriquit a Amèrica; la major part de la fortuna, que sens dubte sobrepassà la de qualsevol indià guixolenc, la degué tant al tràfic comercial amb les colònies espanyoles i franceses de les Antilles com al dels ports de la conca mediterrània i fins i tot del llunyà Orient.

De les fonts documentals consultades, l'Arxiu Parroquial m'ha permès establir l'ascendència familiar, i a l'Arxiu Històric Municipal he trobat, ultra una còpia del testament, nombroses referències, la majoria relacionades amb l'administració polèmica del llegat. El fet que en vida de Vidal no sortissin encara periòdics guixolencs ens priva d'una font informativa indubtablement important. Els arxius del consolat espanyol de Marsella i de la premsa contemporània que ja aleshores devia sortir a aquella ciutat, de segur contenen dades de prou interès relacionades amb

Vidal. Així i tot, els periòdics locals dels dos darrers decennis del segle passat i de bona part de l'actual resulten una font informativa imprescindible per a l'estudi de Vidal i de la gestió de la Junta del llegat, en permanent conflicte amb l'Ajuntament. Aquesta premsa, si bé en tota ocasió posà en relleu la filantropia del difunt pròcer guixolenc, al que dedicà càlides paraules d'encomi, es mostrà sumament parca en notícies biogràfiques seves i de la vida privada.

Les fonts familiars solen ser les més provistes de notícies i records dels avantpassats, i en el cas dels Vidal-Calzada, he tingut la sort de trobar la font òptima en la persona del meu bon amic Martí Colom i Vidal, besnét d'Ernest Vidal i Calzada, altre benefactor del que tindrè ocasió de parlar. A Martí Colom dec, a més d'interessants referències familiars, la major part de la informació sobre les activitats dels germans Vidal-Calzada; tot el qual, amb el permís de l'amic, que des d'ací agraeixo pregonament, publico per primera vegada.

Dels registres parroquials guixolencs, resulta que els pares d'Antoni Maria Vidal i Calzada foren Antoni Vidal i Olivós i Gertrudis Calzada i Ruscada, ambdós naturals de Sant Feliu; els quals contregueren matrimoni a l'església parroquial el 31 de desembre del 1801. Tingueren una nombrosa descendència; els fills nascuts a la vila guixolencsa foren: *Rosa*, batejada el 29 de novembre del 1802; *Victòria*, 18 de setembre del 1804; *Antoni Maria*, 8 de desembre del 1806; *Teresa*, 4 de febrer del 1812; *Josep Maria*, 28 d'agost del 1814; *Sebastià*, 10 de desembre del 1816; *Gertrudis*, 22 de març del 1819; *Irene*, 5 de febrer del 1822. Tenim notícia d'altres dos fills, nascuts fora de Sant Feliu: *Josepa*, de la qual consta l'albat a Sant Feliu el 10 de desembre del 1814 quan comptava sis anys —nada, doncs, el 1808, no sabem a on—, i *Ernest*, nascut a Marsella l'any 1828. No excloem la possibilitat d'algun altre fill nascut lluny de Sant Feliu. Els gravíssims esdeveniments dels tres primers decennis del segle passat —guerra de la Independència (1808-1814) i el trienni liberal (1821-1824)— podrien haver motivat un desplaçament temporal dels Vidal a un lloc més segur, com feren d'altres guixolencs; recordem el cas de Ferran Patxot i Ferrer, autor de la novel·la *Las ruínas de mi Convento*, nascut a Maó l'any 1812, de pares fugitius de Sant Feliu, a on retornaren acabada la guerra. No fóra estrany que Josepa Vidal, nada el 1808, ho hagués fet també a les illes Balears. Quant al darrer fill, Ernest, naixé a Marsella, quan la família ja havia fixat la seva residència a aquella ciutat.

Consta que els avis d'Antoni Maria Vidal, tant el patern com el matern, foren «patrons de barca», mentre que el pare figura en els llibres parroquials com a «negociant» i també «comerciant». D'aquestes deno-

minacions podem inferir que el pare es dedicà al comerç d'importació i exportació de mercaderies; era una activitat aleshores bastant corrent, que permetia relacionar-se amb comerciants de diversos ports peninsulars i de França. Aquestes connexions hagueren de ser força útils al pare i als fills, els quals seguiren les petxades paternes, quan les coses es posaren malament a Espanya.

La vila guixolenc, com la resta del país, es ressentí fortament de la guerra de la Independència, que deixà el comerç reduït a la mínima expressió. Hom havia remuntat treballlosament la crisi quan, l'any 1829, les perspectives favorables de sobte se n'anaren aigua avall, a causa d'haver-se suprimit la Duana de Sant Feliu habilitada per al comerç de l'estranger, amb la qual cosa molts propietaris d'embarcacions es veieren obligats a vendre-les i emigrar del país; aquest contratemps assenyalà a la vila el començ d'una forma devallada econòmica, de la que trigà anys a recobrar-se, i d'aleshores data també l'inici del corrent emigratori de guixolencs a països d'Ultramar, que ja no cessà en la resta del segle passat i fins entrat l'actual.

Els efectes desastrosos de la supressió de la Duana eren retrets per l'Ajuntament l'any 1840, en un escrit adreçat a la Diputació provincial en el que es queixava de l'elevada contribució de guerra assignada a la vila —es tractava de la primera guerra carlina, coneguda per *guerra dels set anys* (1833-1839)—, quan els efectes de la crisi econòmica iniciada deu anys abans encara es feien sentir. «Mas en 1829 no sólo se deshabilitò esta Aduana, sino que hasta se la despojó de la facultad de expedir guías de referencia de géneros y frutos extranjeros y coloniales, quedando en consecuencia forzosamente reducido el antes floreciente comercio de importación a sólo los objetos de puro consumo del vecindario. Con semejantes trabas sucedió lo que era natural, esto es, a quedar en esqueleto el tráfico, verse forzados los navieros a vender sus buques, marchar los principales comerciantes a establecer sus casas en puntos más ventajosos para sus especulaciones, y en suma quedar en la población solo miseria» (*Manual d'Acords*, acta de setembre del 1840).

Aquesta situació que en tanta manera afectà el comerç guixolenc hagué d'influir en la decisió de Vidal pare d'un canvi d'aires de la nombrosa família, amb la qual es traslladà i fixà la residència a Marsella, el port francès més important del Mediterrani, on devia estar relacionat de temps amb diversos negociants. Més endavant esmentaré una referència, directament relacionada amb el fill gran Antoni Maria, segons la qual el trasllat de residència d'aquest a Marsella obeí a raons polítiques, concretament a una ordre de desterrament, la qual potser incloïa també el pare;

cal no oblidar que Marsella era lloc de refugi de molts desterrats i fugitius d'Espanya.

Ens consta que el 1828 els Vidal residien a Marsella, tota vegada que hi naixé aquell any el fill Ernest, segons que es dedueix de la partida de defunció seva de 7 de maig del 1909, a l'edat de 81 anys. Altra referència de la permanència de la família a aquella ciutat ens la dóna un passaport de l'Arxiu municipal guixolenc datat el 17 de juliol de 1835, expedit pel cònsul d'Espanya a Marsella, que faculta Victòria Mas i Calzada, de 20 anys, «criada de casa de Antonio Vidal», perquè vagi a Barcelona per via marítima. I de 15 de maig de l'any següent és una instància d'Antoni Vidal, «del comercio de Marsella y antes de la villa de San Feliu», adreçada al governador civil de Girona, denunciant que Pere Màrtir Baster havia desviat el curs de les aigües «que desde tiempo inmemorial lo tenían por el lado de la pared del camino vecinal del cementerio», cosa que perjudicava un terreny de la seva propietat⁽¹³⁾.

De les activitats d'Antoni Vidal pare, res no he pogut saber-ne amb certesa. Tot fa creure que, experimentat com era en el tràfic de mercaderies, fou afortunat en els negocis i que aconseguí crear si més no els fonaments de la societat familiar, destinada a una gran volada en mans del fill gran.

Al cap de cert temps, la família, que s'havia mantingut unida a Marsella, es dividí. Els pares, així com de segur el fill petit Ernest, menor d'edat, i probablement les filles solteres, retornaren a Sant Feliu. El pare, Vidal i Olivós, hi morí, l'any 1844⁽¹⁴⁾. A Marsella hi restà Antoni Maria, al front de l'important negoci, i al costat seu, com a socis, degueren romandre-hi els germans Josep Maria i Sebastià, així com les restants germanes, casades allí.

Fins ací he seguit, molt per sobre per manca de dades, els passos de Vidal pare i la seva nombrosa família. És hora de centrar-nos en la prodigiosa vida del fill gran, Antoni Vidal i Calzada. Nascut a Sant Feliu, com he dit, l'any 1806, fou batejat amb els noms d'Antoni, Maria, i Francesc. Segons el setmanari «El Bajo Ampurdán» de 4 de març de 1888, primera pàgina, a la vila natal Antoni Maria «se educó y vió transcurrir los más floridos años de su juventud». D'una relació de passaports d'estudiants de Cervera, consta que l'any 1833 estudiava en aquella Universitat «Antonio Maria Vidal, natural de San Feliu de Gui-

(13) AHMSFG, lligall 678, carp. 4.

(14) Arxiu Parroquial, llibre d'òbits VIII, pàg. 295. Les notícies procedents d'aquest arxiu m'han estat amablement facilitades per mossèn Josep Maria Cervera i Berta.

xols»⁽¹⁵⁾. El deplorable costum, tan freqüent aleshores, d'ometre el cognom matern, no ens permet atribuir amb certesa aquesta interessant referència a Antoni Maria Vidal i Calzada; més que més si tenim en compte que l'any 1833, data del passaport, ens portaria a una edat del nostre personatge, 27 anys, quelcom tardana per als estudis, ensems que a una època en què els seus pares i germans feia més de cinc anys que residien a Marsella.

A la nota de «El Bajo Ampurdán» de 4 de març de 1888 amb motiu del vintè aniversari de la mort d'Antoni Maria Vidal, a la que m'he referit, tot seguit de l'afirmació que aquell veié transcórrer a Sant Feliu els anys més florits de la seva joventut, es llegeix: «Más tarde las discordias civiles de nuestra patria le obligaron a emigrar a tierra extraña. Pasó su destierro en Francia, habiendo fijado su residencia en Marsella...» Confesso la meua sorpresa en llegir aquests paràgrafs, per tractar-se d'una notícia de prou interès que no he trobat confirmada per cap altra font. El text copiat, interpretat al peu de la lletra, significaria ni més ni menys que damunt d'Antoni M.ª Vidal recaigué una condemna de desterrament. Hem de creure que la causa foren les seves idees polítiques; ignoro amb quines idees combregà de jove, que no podien ser altres que les del liberalisme constitucional de les Corts de Cadis. La rodona afirmació del redactor de «El Bajo Ampurdán», que demostra estar ben informat de la vida privada de l'hereu Vidal, ens obre una nova perspectiva respecte als trasllats de residència d'ell i els seus pares i germans a Marsella. Hi anaren tots plegats o bé Antoni Maria va avançar-se a la família? En aquest darrer cas, hagué d'obrir-se camí en un país estrany per sí sol, cosa de la qual era prou capaç. Singularment dotat per als negocis, com ho demostrà plenament, i amb un esperit d'empresa que el portaria a triomfar ràpidament, trobà a Marsella ample camp on desenrotllar aquelles facultats.

No em consta l'any en què l'hereu Vidal va constituir la llar familiar pròpia. Degué casar-se a Marsella, ja que el seu matrimoni amb Gertrudis Nadal, probablement d'origen guixolenc, no consta en el registre parroquial de Sant Feliu. Fruit de la unió fou un fill únic sobrevivent, Nu-

(15) Article *Passaports de viatge d'estudiants de Cervera*, per J.C., «Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres», núm. 110, anys 1933-1936. A més d'Antoni Maria Vidal, hi figuren els estudiants guixolencs Antoni Vidal i Areny (anys 1832-834) i Joaquim Andreu (anys 1833 i 1834), així com Ferran Patxot, natural de Maó (any 1833). Fou una època d'agitació política, en què s'estructurà el carlisme amb la denominació de «partit apostòlic o absolutista».

Año V.

S. Feliu de Guixols 4 de Marzo de 1888.

Núm. 18.7

EL BAJO AMPURDAN

PERIÓDICO SEMANAL DE INTERESES GENERALES

PRECIOS DE SUSCRICION: En San Feliu de Guixols, tres meses, 1'50 pesetas. — Fuera, 3 pesetas. — Extranjero, 3'50 pesetas. — Ultramar, 4 pesetas. — Números sueltos, 30 céntos.

REDACCION Y ADMINISTRACION:
Algavira, á.

Anuncios y reclamos, á precios convencionales. — El pago será adelantado. — No se devuelven originales. — Se anunciará gratis toda obra que se reciba.

EL ANIVERSARIO DE VIDAL

Hoy cumplen 82 años que dejó de existir uno de los más ilustres hijos de esta Villa.

Don Antonio María Vidal nació en San Feliu de Guixols, donde se educó y vió transcurrir los más floridos años de su juventud. Más tarde, las discordias civiles de nuestra patria le obligaron á emigrar á tierra extraña. Puso su destierro en Francia, habiendo fijado su residencia en Marsella, donde se dedicó á las más complicadas operaciones bursátiles y mercantiles. Llegó, á fuerza de talento y de trabajo, á verse dueño de una importante línea de vapores, que cruzaron todos los mares y la casa Vidal de Marsella llegó á ser una de las más acreditadas de aquella importante plaza comercial.

Vidal llegó á verse dueño de una fortuna considerable; pero nunca olvidó á su patria natural, ni aún en medio de las consideraciones de que se veía rodeado en su patria adoptiva.

Los emigrados españoles, que tanto han abundado en el presente siglo, gracias á nuestras discordias políticas, encontraron siempre en Vidal, no sólo un patricio, sino un verdadero padre, que, con sus auxilios contribuyó á hacerles menos amargos los sinsabores de la emigración.

Los pobres no imploraron nunca en vano sus auxilios: Vidal enjugó muchas lágrimas.

Al morir, legó á San Feliu de Guixols, su patria, una renta anual de 15000 francos, destinando 8000 á ser repartidos anualmente entre los pobres de esta Villa, el día del aniversario de su muerte, y los 7000 restantes para dar la enseñanza gratuita á los niños de San Feliu, especialmente á los pobres.

Así pues la Junta del Legado-Vidal repartirá hoy á los pobres de esta Villa la parte que les corresponde del legado de su bienhechor: muchos serán hoy los pobres de esta población que, al recibir la limosna de su distinguido patricio, le colmarán de bendiciones.

Quiera Dios que el ejemplo de Vidal tenga muchos imitadores en todas partes, y que los pueblos sepan honrar, como merecen, á los protectores de los desamparados.

LA REDACCION.

Primera plana del setmanari guixolenc «El Bajo Ampurdán», de 4 març 1988, amb motiu del 20^è aniversari de la mort d'Antoni Vidal.

ma —un nom certament rar que no figura en el santoral romà—, nascut a Marsella l'any 1839.

És evident que l'hereu Vidal assimilà la idiosincràsia i s'adaptà a l'estil de vida del país de l'exili sense major dificultat. I que, acceptat i ben vist per l'estament burgès, se'l considerà un dels membres més distingits. El transplantament, però, no li féu perdre les qualitats natives i l'amor a la pàtria; en aquest sentit, és significatiu que no renunciés a la nacionalitat espanyola.

Hagué d'abandonar la seva residència marsellesa per viatjar a llocs i països més o menys llunyans; i segurament vingué a Sant Feliu en diverses ocasions, àdhuc amb certa freqüència mentre visqueren els pares; mes de cap dels probables sojorns guixolencs, no n'he trobat constància documental.

Quant al fill Numa, se l'ha de considerar ja un producte totalment francès. Sens dubte educat en els millors col·legis de França, fou persona culta, com ho proven les seves cartes escrites en un correcte castellà, adreçades als regidors guixolencs, que es conserven a l'Arxiu Municipal. De la seva vida familiar, només se sap que va enviduar l'any 1876 i que la muller es deia Leonor. No sabem que tornés a casar-se ni que tingués successió. Degué viure sempre a Marsella i alguna vegada degué venir a Sant Feliu; consta documentalment una estada seva a Barcelona l'any 1871, relacionada amb el llegat patern. Però de Numa, o més bé de la seva actuació com a executor testamentari del pare, tindrem ocasió de parlar-ne extensament.

Antoni Maria Vidal, ensinistrat pel seu pare en el comerç d'importació i exportació de mercaderies, amplià el negoci considerablement amb la creació, juntament amb els seus germans, d'una societat navilera anomenada «Vidal Frères». Aquesta empresa, probablement finançada inicialment amb capital procedent del pare, arribà a posseir una extensa flota composta de velers i vaixells mixtes de vapor i vela, dedicada al cabotatge i a la navegació d'altura. Martí Colom recorda que els seus pares conservaven, entre altres coses procedents del seu vesavi Ernest Vidal, el quadre d'un bergantí propietat de «Vidal Frères»; es deia «Málaga» i apareixia amb tot el velam desplegat i una alta xemeneia fumejant, flanquejats els costats per hèlixs de rodes. De velers de la flota, n'hi havia de gros tonatge, com el bricbarca «Antonio» construït a les drassanes de Sant Feliu⁽¹⁶⁾; desplaçava 800 tones, que era un arqueig de certa consideració per a un veler d'aleshores; pensem que l'esvelta corbeta «Pablo Sensat» que donà la volta al món, era considerada, amb les seves 539 tones, una embarcació major.

A més del tràfic amb els ports del Mediterrani, els vaixells dels germans Vidal feien la ruta de les Amèriques i fins anaren al port xinès de Cantó, voltant pel cap de Bona Esperança (després de l'any 1869 pogueren fer-ho pel canal de Suez). Partien de Marsella amb carregament de productes del país —oli, vi, blat, teixits— i tornaven amb sucre, tabac, cacau, café, te. Sembla que els germans socis, abans i àdhuc després de fixar la residència familiar pròpia, passaven temporades en els ports on els vaixells feien escala, tot traficant amb les mercaderies. Tots ells degueren fer respectables fortunes, malgrat que a vegades un dels vaixells no s'escapés de pagar tribut al mar quan es desfermava.

Alhora que al tràfic mercantil, l'hereu Vidal es dedicà a les operacions de banca i borsa, per a les quals comptava amb l'avantatge de disposar, per a les transferències monetàries, dels representants de la companyia navilera als principals ports. En la important borsa de Marsella, a més de complir els encàrrecs dels clients, no hi ha dubte que Vidal va especular-hi pel seu compte. D'entre les accions que aleshores atreien més l'interès dels compradors, destacaven les de la Companyia del Canal de Suez, en les que Antoni Maria degué invertir fortes quantitats pròpies i alienes. Aquesta circumstància explica l'amistat seva amb Ferdinand Marie de Lesseps, diplomàtic francès, concessionari de les obres del Canal i fundador de la Companyia.

La fortuna acumulada per l'hereu Vidal degué ser considerable, cosa que li permeté portar un tren de vida ostentós: mansió luxosa, cotxes, criats. Estigué relacionat amb personatges de la més alta societat francesa, i arribà a gaudir de l'amistat de Napoleó III, qui l'apel·lava «le catalan riche»⁽¹⁷⁾. L'emperador, fortament interessat a assegurar l'administració francesa del Canal, no pogué evitar que la majoria de les accions

(16) Heus ací com els notaris-cronistes guixolencs Francesc i Maria Josep Sala donaren puntual notícia de la botadura del veler «Antonio», en llurs *Memorias históricas de la villa de San Feliu de Guixols...*, «Estudis sobre temes del Baix Empordà», IV, 1985, pàg. 126 núm. 343: «Cerca del mediodía del 8 agosto 1857 se botó al mar muy felizmente el bricbarca construido en este astillero, nombrado «Antonio», de porte unas 800 tonaladas; es el buque mayor hecho en Cataluña de mucho tiempo. Toda la población y un número considerable de forasteros presenció el acto... Es el buque indicado en el número 333, de propiedad de la casa de Vidal, de Marsella».

(17) Salvador Roca, en una entrevista que el periodista Del Arco li féu («Diario de Barcelona», 21 novembre 1946) quan tenia 98 anys, confirma la dita de l'emperador francès: «Verá usted, cuando se construía el canal de Lesseps, Napoleón III estaba muy interesado y era muy amigo de un paisano mío, Antonio Vidal, y siempre que Napoleón lo nombraba, le llamaba «el catalán rico». Vidal no pugué assistir a la inauguració del Canal de Suez, que tingué efecte l'any següent de la seva mort.

passés a mans dels anglesos, que així aconseguiren el control de la nova via marítima, essencial per a les comunicacions amb les colònies asiàtiques.

Una altra circumstància indubtablement contribuï a l'amistat entre l'emperador i Vidal, i era que l'emperadriu, Eugenia de Montijo fos espanyola, motiu pel qual els espanyols no podien menys de ser ben vistos i rebuts a la cort imperial. Tot fa creure que l'hereu Vidal hi fou introduït per Lesseps, amic íntim de la Montijo. El cas és que era invitat a les recepcions oficials i que fou distingit per l'emperador amb el grau d'oficial de la Legió d'Honor. Diguem encara que, en un antic *chateau* del sud de França propietat d'Antoni Maria, s'hostatjà l'ex-reina Isabel II durant el seu exili.

Sorprenentment, el benjamí dels germans Vidal, Ernest, tingué vel·leïtats literàries i publicà, a més d'alguna poesia, una novel·leta titulada *Eugenia*⁽¹⁸⁾. És una producció de tipus folletinesc i moralitzador que no faria famós cap escriptor; mes per a nosaltres té un interès particular, degut als personatges i a l'argument, el qual té lloc a Bordeus i Marsella. El principal protagonista, malgrat el títol, és un comerciant sense escrúpols, Robert Gené, que féu una gran fortuna valent-se de males arts, segons que conta l'autor així que comença la novel·la: «Habitó durante muchísimo tiempo en una de las más populosas ciudades de Francia un comerciante de gran nombradía, a quien su profesión y ancha conciencia habían colmado de riqueza, y que a pesar de la sed de oro que le atormentaba, tuvo que retirarse por falta de salud... Dedicado primero al comercio de exportación e importación de géneros, sostuvo un tráfico considerable con las Américas españolas, con algunas plazas mercantiles de Italia y aun con Grecia y el mar Negro, ocupándose indistintamente y siempre al por mayor, de azúcares, cafés, trigos, etc... Agregó luego a sus habituales tareas la banca, asociándose con otros comerciantes, que al fin perdieron su caudal con las operaciones de giro que habían emprendido, quedando él con beneficios al disolverse la compañía formada». Un dels capítols de la novel·la és dedicat al viatge comercial d'un bergantí a Cantó, únic port xinès obert aleshores al comerç amb Occident, que proporcionà al futur sogre d'Eugènia un quantió benefici portant a França un carregament de seda, te, marfil, joncs (!) i altres efec-

(18) *Eugenia o la mujer del comerciante. Novela original escrita por D. Ernesto Vidal y Calzada* (Barcelona, Libreria de D. Juan Oliveres, editor, impresor de S.M., calle de Escudillers n.º 57, 1861), 206 pàgs. Un exemplar d'aquest llibre, luxosament relligat amb ornaments de metall i cantoneres daurades, obra en poder de Lluís Esteve, procedent de la seva mare, emparentada amb la darrera esposa d'Ernest Vidal, Antònia Llambi i Prats.

tes; en la descripció de les etapes del viatge, l'autor demostra conèixer bé els ports de la ruta de les espècies, quan encara calia donar la volta a tot el continent africà⁽¹⁹⁾.

No hi ha dubte que la novel·la reflexava l'ambient i les activitats a què es dedicaren, també amb profitosos resultats, els germans Vidal. En una advertència preliminar, l'autor declara que no al·ludeix persones ni fets reals, i tampoc no deixà prou caps solters per a més especulacions. Indubtablement el concepte de reparació del dany causat, desenrotllat al final del llibre, es troba lluny de ser aplicable als Vidal. L'imaginari Robert Gené incrementà la seva fortuna abusant de la confiança dels associats i en tingué remordiment als darrers moments de la seva vida. Ben lluny de mi la sospita que a Antoni i Ernest Vidal un sentiment de culpa els hagués donat mai un mal somni. Ambdós practicaren la beneficiència quan estigueren en condicions de fer-ho, sense esperar el darrer dia; i en tot cas, qualsevol escrúpol per la sort tinguda en els negocis, el feren callar cedint als necessitats una part important de la riquesa adquirida honradament. L'origen d'ella no em consta que mai fos discutit per ningú, ans bé els guixolencs donaren mostres de jutjar la dedicació d'Antoni Vidal i el seu germà a la beneficència com a totalment desinteressada i digna d'encomi. Per si la novel·la *Eugenia* no ho acredités, sabem que el seu autor posseï un rígid concepte de la moralitat, virtut que fou la causa d'un contratemps que, com veurem, l'obligà a permanèixer lluny de Sant Feliu una temporada.

El fet cert és que els dos germans Vidal tingueren força arrelada la filantropia. Pel que respecta a Antoni Maria, en un article sense signatura titulat *Algunos rasgos caritativos de Vidal*, aparegut el 4 de març del 1887 a la publicació anual guixolencs «El Colegio Vidal», es llegeix: «Constituyen la vida entera de Antonio Vidal una serie no interrumpida de rasgos de caridad y de patriotismo» i afegeix que contarà alguns dels casos «teniendo a la vista unos apuntes que galantemente nos ha facilitado un individuo de su familia». Diu que mossèn Narcís Marcillach,

(19) La novel·la conta els amors contrariats d'Eugènia i Eduard de Mareval. El pare d'aquest fou soci de Gené, a mans del qual anà a parar la seva fortuna en fer fallida la societat mercantil. Gené no pogué gaudir gaire temps de la riquesa mal guanyada, per haver contret una malaltia incurable. Malalt, es retirà a una gran finca que posseïa a Suïssa que havia pertangut a Mareval pare, i decidí casar-se prenent per esposa Eugènia, contra la voluntat d'ella que hagué de sotmetre's a la dels seus pares. Gené els darrers dies, rendint-se a les amonestacions d'un virtuós sacerdot, sent remordiment, i per via de testament reparà els danys causats: torna la finca al pare de Mareval, restitueix tot el que havia mal adquirit i llegea 400.000 francs per a obres de beneficència.

essent rector de Sant Feliu, morí pobre perquè donava als necessitats tot el que tenia, i que quan li mancaven mitjans per a socórrer algú, acudia als rics de la vila i en darrera instància a Antoni Vidal; el qual mai no li féu el sord i des de Marsella li féu arribar els auxilis requerits, alhora que l'instava a recórrer a ell sempre que ho estimés convenient. En certa ocasió, l'hereu Vidal havent sabut que la Junta administradora de l'Hospital es proposava engrandir l'edifici, cuità a trametre una bona quantitat, que permeté comprar i reedificar una casa contígua que es destinà a pavelló de convalescència.

Diu també que Vidal rebia nombroses cartes de guixolencs demanant ajuda, i ell cada any, per conducte d'un familiar, enviava una quantitat força crescuda perquè fos repartida entre aquells que se li havien adreçat, i la distribució es feia d'acord amb una llista confeccionada en el transcurs de l'any. Un cas concret esmentat és el del pescador Joan Fina, pare de família nombrosa, a qui va donar una barca de pescar amb tot l'ormeig, ensems que li permeté l'ús d'una vivenda pròpia per tot el temps que Fina i la seva muller visquessin. A un vell espanyol expatriat a Marsella li passà una quantitat fixa de 20 francs setmanals, que l'home anava a buscar esperant-lo a la sortida de la Borsa; i quan Vidal notava que necessitava un altre vestit o sabates, encarregava a un criat que el proveís d'aquelles coses. En el pressupost de despeses personals, tots els anys consignava una suma també important destinada a socórrer els espanyols emigrats a França per raons polítiques, sense que mai els preguntés a quin partit pertanyien. Quan l'any 1863 l'Ajuntament guixolenc projectà la construcció d'un port mitjançant les aportacions voluntàries d'entitats i particulars, Vidal sufragà l'edició de 200 exemplars dels plans per a llur distribució, i quan es va obrir la subscripció, s'apuntà amb 6.000 duros, «por ahora».

Aquesta relació podria ampliar-se amb altres donatius de Vidal per a obres d'interès públic, com foren la conducció d'aigües a la vila, la construcció del primer teatre que hi hagué a la vila, *l'Alsina*, etc. Amb tot, el darrer gest caritatiu consignat en el seu testament ològraf amplament supera tot quant Vidal havia fet en vida a favor dels seus compatricis. Una còpia certificada del susdit document en el que s'especifica l'històric llegat destinat al poble de Sant Feliu, estesa pel consolat d'Espanya a Marsella, es conserva a l'Arxiu Històric Municipal⁽²⁰⁾. Donat el seu

(20) Llibre *Manual d'Acords* dels anys 1870-1872, a continuació de l'acta de 10 de novembre 1872, en la que consta l'acord de fer-ne imprimir mil exemplars amb un preàmbul, per a coneixement del públic.

extraordinari interès, la reproduceix íntegrament en l'idioma castellà originari. Notem el fet curiós que Vidal expressà la seva darrera voluntat exactament un any abans, dia per dia, de la seva mort.

«El Cónsul de España: Certifico que en los archivos de este Consulado existe el testamento autógrafo de D. Antonio Vidal y Calzada de fecha 4 de marzo de 1867, cuyo tenor es el siguiente: «El abajo firmante, Antonio, Francisco, Maria Vidal, del comercio de esta ciudad de Marsella, hago mi presente testamento ológrafo de mi letra, firmado y rubricado de mi mano.= Ante todo encomiendo mi alma a Dios. Mis funerales deberán ser de segunda clase.= Lego a los establecimientos de beneficencia de esta ciudad de Marsella la cantidad de tres cientos mil francos (digo francos 300.000), los que deberán ser repartidos del modo que estimen por más conveniente mi esposa y mi hijo; tendrán un año de tiempo para el pago de dicha cantidad.= Lego para el Pueblo de San Feliu de Guixols, mi patria, una renta anual de quince mil francos (digo francos 15.000), en renta francesa del tres por ciento, a la que se tendrá que dar el empleo siguiente: ocho mil francos (digo francos 8.000) serán repartidos todos los años a las familias pobres o pobres más necesitados de dicho pueblo, no pudiendo dar menos de cincuenta francos ni más de dos cientos cincuenta a cada una o varios; dicho reparto deberá hacerse todos los años del día del aniversario de mi muerte; los restantes siete mil francos deberán servir para sufragar uno o dos buenos maestros, a fin de que los hijos de dicho pueblo puedan ser enseñados, particularmente los pobres, y si sobrase, vean el mejor empleo que se les pueden dar en beneficio de dicho pueblo. De ninguna manera se podrá dar otro empleo a la expresada renta de 15.000 francos, si no lo dicho más arriba.= Lego a mi querida esposa: 1º, la casa en que vivo con toda la ropa, muebles, plata, coches, caballos, etc. etc.; 2º, mi heredero tendrá que asegurarle una renta anual de cincuenta mil francos mientras viva (digo francos 50.000); 3º, lego a la misma la cantidad de cuatro cientos mil francos (digo francos 400.000); ella será libre de hacer de estos tres legos lo que mejor le parezca.= Dejaré otros legos a varios amigos que irán anotados a la otra página, a lo que deberá dar cumplimiento mi hijo.= Nombro por mi heredero a mi hijo Numa por todo lo que quedara después de haber pagado todos los legos, que recomiendo de pagarlos con toda puntualidad, de lo que estoy cierto.= Marsella, cuatro de marzo de mil ochocientos sesenta y siete.= Antonio Vidal.= Nota de varios legos: a mi hermano Hernesto le dejo, o sea, a sus hijos en partes iguales, veinte mil francos.= A los hijos de Manuel Carlo, diez mil francos, o sea, cinco a cada uno.= A la hija de Roura de la que fui padrino, diez

mil francos.= A los criados de mi casa, mi esposa fijará la cantidad.» = La copia que precede concuerda exactamente con su original a que me remito. Y para que conste, a los fines convenientes, libro la presente que firmo y sello con el de este Consulado en Marsella, a cuatro de setiembre de 1872.= El Cónsul de España. Santiago Ruiz Gómez». Hi ha el timbre del Consolat d'Espanya a Marsella.

Dels diversos comentaris que ens suscita aquest important document, destaquem els següents punts: el testimoni de fe cristiana que d'antuvi dona Vidal i la prova de modèstia en voler un enterrament no ostentós, tot el qual ve a desvirtuar una imputació que se li féu d'haver pertangut a la maçoneria. En segon lloc, és palesa la importància dels llegats que, més que cap altre indici, ens donen una certa idea del que fou la fortuna acumulada per Antoni Vidal; pensem que solament el llegat al poble de Sant Feliu representà d'immediat la inversió de 500.000 francs en paper de l'Estat francès a favor de la Junta administradora del llegat, que garantia la renda de 15.000 francs. També atreu la nostra atenció el llegat als fills del germà menor Ernest. Donada la posició folgada d'aquest, no hauria tingut sentit una deixa monetària a ell, i probablement Antoni Maria volgué demostrar-li un especial afecte en la persona dels seus fills; aquest afecte pogué provenir de la forta estimació que Ernest demostrà envers la mare vídua, pel benestar de la qual vetllà tothora a Sant Feliu, cosa que un home com Antoni Maria degué apreciar pregonament des de Marsella.

VICISSITUDS DEL LLEGAT VIDAL

Aquest històric llegat havia de singularitzar-se no sols per la seva importància quantitativa i social, ja que beneficià un sector força ampli de la població sinó també per la llarga sèrie de conflictes i plets a què donà lloc la seva administració. No era el primer llegat de consideració que hom feia a la vila; hi havia el precedent dels de F. Jofre i Paradís i J. Surís i Llorens, cadascun de 20.000 duros, invertits també en valors de renda fixa. En ambdós casos, no hi hagué cap dificultat que els valors fossin transferits a l'Ajuntament, en tant que representant legítim de la població; i la seva vigilància i administració a càrrec de regidors designats pel Consistori, no motivaren cap conflicte.

Cal reconèixer que el llegat Vidal posseïa unes característiques especials que no es donaren en aquells. Per començar, la renda anual de 15.000 francs, bé que fixa, en la pràctica resultà ser-ho poc, a causa de la fluctuació de la moneda; és cert que, en aquest aspecte, els primers quaranta anys foren els de les vaques grasses, durant els quals el llegat es beneficià

de l'elevada cotització del franc, que arribà a valer un 30% més que la pesseta; dissortadament, però, a partir de la primera guerra europea, la moneda francesa experimentà una forta depreciació, que augmentà els anys següents.

D'altra banda, es donà un factor jurídic que complicà la legalització de la Junta del llegat, en exigir l'administració francesa, per a la inscripció del títol del Deute Públic, acreditar l'existència de la Junta a nom de la qual havia de fer-se. En la constitució d'aquesta, Numa, com a executor testamentari, hi tingué un protagonisme total, sense prou consideració dels drets de l'Ajuntament. El qual, acostumat a assumir la plena possessió i administració dels anteriors llegats fets a la vila, hagué de veure-hi instal·lada una junta tripartita que detentava la plenitud d'aquells poders, de la qual l'alcalde era sols un membre, els altres dos essent el rector de la parròquia i el jutge municipal⁽²¹⁾.

Per tal d'il·lustrar els fets, així com l'actitud adoptada per l'Ajuntament contrària a la constitució de la Junta, vegem com es desenrotllaren des del començament. La primera notícia que el Cos municipal tingué del llegat li fou comunicada oficiosament per Sebastià Andreu, arribat de Marsella, portador de l'encàrrec que li féu Rafael Baster i Llagostera, apoderat de Numa, d'informar els regidors, als quals advertí que la notícia no es podia donar d'altra manera per estar en estudi el testament; a l'acta municipal del 19 de maig del 1868 on es registra aquesta informació, consta que «el Ayuntamiento, después de expresar su complacencia, acuerda que por el Alcalde se dirija una comunicación particular a D. Numa Vidal participándose la satisfacción que ha tenido este cuerpo municipal en recibir tan plausible noticia».

Per una altra acta, la del 18 de desembre del mateix any, sabem que Numa oferí a l'Ajuntament la cessió, a favor de l'Hospital, de la meitat dels beneficis que produís el teatre Alsina del que era propietari el seu pare, oferta que el consistori municipal acordà no acceptar, ja que «podria ser más gravosa que beneficiosa, por no reeditar el teatro por los gastos indispensables». En una extensa carta adreçada a l'alcalde, del 17 de gener següent, Numa manifestava que, en fer l'ofertament, «presumia

(21) L'administració del llegat Surís i Llorens anà a càrrec d'una Junta, la qual, per expressa disposició del legatari, es composava de l'alcalde, el rector, quatre regidors i un membre directe de la família Surís, que actuava de secretari. Més endavant, en fundar-se l'Asil amb els fons del llegat, es constituí una Junta administradora a semblança de la de l'Hospital, composta de l'alcalde, un regidor, un administrador, un secretari i un tresorer (article esmentat en la nota 8). En l'època del llegat Vidal, entre les comissions permanents en què es repartiren les funcions de l'Ajuntament, hi havia la del llegat Surís que requeria en un regidor.

con ello favorecer en algo a los pobres compatriotas de mi difunto padre». I afegia: «Aprovecho esta ocasión para poner en conocimiento de V. la cláusula del testamento ológrafo de mi padre relativa al legado a favor de esa villa, y cuyo contenido, si no con carácter oficial, se había comunicado verbal y privadamente a la Corporación municipal precedente». A continuació reproduïa el fragment que contenia el llegat, i prosseguia: «El sentido literal de esta cláusula engendra algunas dificultades de aplicación práctica, que han debido someterse al examen y parecer de ilustrados jurisconsultos que, si bien han extendido hasta ahora dos dictámenes, como se tropezaba con una dificultad, esta no queda definitivamente solventada aún, sin duda a causa del régimen político interino que gobierna actualmente la Nación española». Diu que té dipositats els títols equivalents al llegat, i que desitja procedir en assumpte de tanta transcendència amb tota circumspècció i les degudes garanties; esperava que hom li concretés si el títol havia d'inscriure's a nom d'alguna junta legalment constituïda a tal efecte, «como presumo es absolutamente necesario». Afegia que possiblement el 4 de març vinent, primer aniversari de la mort del seu pare, podria donar una explicació definitiva per al compliment del llegat, «en lo que debo exclusivamente intervenir en calidad de universal heredero y único ejecutor testamentario de derecho». No creu, però, que l'Ajuntament tingui, ara com ara, cap pressa, ja que hauria de satisfer els 35.877'25 francs que, en virtut del llegat, li ha calgut pagar al tresor públic de l'Imperi. «Sabe V. muy bien que el pago de estos derechos de sucesión incumbe al legatario, y aun cuando era facultativo de mi parte detraer la referida suma del capital que constituye el legado, creo más conveniente, en interés de esa villa, no mermar el capital ni disminuir la renta, aunque deba aplazarse el pago del legado hasta el tercer aniversario de mi padre. Deseo vivamente obrar en todo del modo más favorable a esa villa». Aquesta carta fou llegida en la sessió municipal del 19 de gener «con grata satisfacción», i s'acordà unir-la a continuació de l'acta.

En la sessió del 2 de febrer, s'aprovà la resposta següent a Numa: «Al contestar, no puede menos esta Corporación que hacer ver el vivo agradecimiento y la satisfacción ilimitada que se ha tenido al considerar el mucho patriotismo del padre de V., hoy difunto, y muy particularmente por razón del grandioso afecto que se observa tenía a su población natal. En concepto de este Ayuntamiento lo más acertado es practicar lo mismo propuesto por V., esto es, que los títulos del capital del legado sean inscritos a nombre de una Junta, la cual podrá ser nombrada por el Ayuntamiento y compuesta de una comisión del mismo, en represen-

tación de la población en general, otra de la Junta local de primera enseñanza por lo que corresponde a la instrucción de los hijos de esta villa, y de dos o tres vecinos más de reconocida probidad, siendo el presidente nato de aquella Junta el que lo sea del Ayuntamiento, y presidente honorario V.»

En el consistori del 5 de març següent es llegí una nova carta de Numa, de 28 de febrer, en la que explica les seves darreres gestions: «Convenía saber ante todo: cual debía ser la naturaleza del título de la renta, que constituye el legado; quien debía ser el depositario del título y las garantías que respectivamente pudiesen exigirse al heredero y al legatario; a quien incumbía de hecho y de derecho la administración y aplicación del legado; a quien debía corresponder el pago de los derechos reclamados a título de sucesión por el Tesoro público de Francia... El título de renta equivalente a la pensión anual de 15.000 francos debe inscribirse a nombre de la Junta en el gran Libro de la Deuda Pública de este Imperio, pero hasta ahora la administración francesa se ha negado a hacerlo, porque para los efectos de la inscripción exigen un documento que justifique la existencia legal de la Junta, o sea, un decreto de la autoridad suprema del Estado. Para ello poco ha podido adelantarse hasta ahora por la situación excepcional de este país, pero creo que pronto podrá constituirse la Junta y proceder a la otorgación de la escritura en debida regla». A l'acta del 5 de març consta que «se ha acordado quedar enterado y que se una la carta a continuación».

Per iniciativa pròpia i sense esperar a saber el resultat de les gestions posteriors de Numa, l'Ajuntament s'adreçà al ministeri de la Governació, de Madrid, sol·licitant la instal·lació d'una Junta encarregada de cobrar i distribuir les rendes del llegat, i d'aquest pas informà Numa, a qui trameté una còpia de l'escrit adreçat a Madrid. La iniciativa dels regidors guixolencs desplaugé Numa, com clarament els ho manifestà amb carta del 27 de maig. Després d'acusar recepció de la còpia de l'escrit al ministeri de la Governació, deia: «Deseando proceder con toda legalidad, pedí un dictamen a una Junta de abogados del Colegio de Barcelona, compuesta de D. Manuel J. de Torres (decano del Colegio), D. Felipe Vergés, D. Manuel Durán y Bas (ambos catedráticos de aquella Universidad), D. José Vilaseca, D. Narciso Sicars (magistrado presidente de sala jubilado) y D. Emilio Sicars, a cuyos dos últimos letrados me dirigí por ser guixolenses, convencido de que mirarán como propios los intereses de esa Villa. No quiero separarme del dictamen de dichos señores, que tengo en gran estima por la ilustración reconocida de los letrados que lo redactaron. Por esto he leído con estrañeza los documentos que

esa Corporación Municipal me ha remitido, y he visto con sorpresa la iniciativa que había tomado, después de haberle manifestado las dificultades que debían vencerse... y los trámites que debían seguirse. La solicitud al Ministro de la Gobernación para el nombramiento de una Junta y los demás acuerdos tomados por esa Corporación considero que no procedían. Quien debe llevar la voz en este asunto y tomar su dirección es el heredero, y como tal debo ejecutar lo ordenado por mi señor padre... Es claro que tendré mucho gusto, como lo tengo ahora, en oír su parecer sobre lo que puede ser más conveniente... Por ahora, lo que corresponde es reintegrarme ante todo de la prorata de la suma que según le manifesté tengo adelantada para hacer pago a este Gobierno de lo que se adeudaba por el legado. Como está en el interés de la población aguardar que venza el plazo, mientras esto se verifica voy disponiéndolo todo...» A l'acta del 3 de juny consta que el Consistori acordà contestar que s'abstindria de fer cap altra gestió per compte propi.

A la fi, quan feia més de tres anys de la mort d'Antoni Vidal, restà constituïda legalment la Junta encarregada de l'administració del llegat. L'escriptura fou atorgada amb data 15 de juny 1871 a Barcelona, davant del notari Miquel Martí i Sagristà, per Numa Vidal i Nadal, com a executor testamentari, «casado, de edad 32 años, natural y vecino de Marsella, hacendado, hallándose accidentalmente en esta Ciudad». Aquest document establia que la Junta es compondria de tres persones: l'alcalde en funcions (al qual corresponia la presidència), el jutge municipal i el rector de la parròquia, als quals facultava per obrir un col·legi de 1er i 2^{on} ensenyament, aquest darrer si ho creia convenient, gratuït per als fills de Sant Feliu, dotat d'un o dos mestres, que podrien ser seglars o religiosos, i dels ajudants necessaris. Els càrrecs de la Junta eren gratuïts i honorífics⁽²²⁾.

La Junta inicià la seva gestió de manera poc ortodoxa, amb la creació d'un col·legi de 2^{on} ensenyament, desatenent la 1.ª ensenyança, base fonamental del llegat. El primer contracte conferint el càrrec de director, a Pere Gotarra i Codolar, el facultava per donar l'ensenyament complet fins a obtenir el títol de batxiller, valent-se de cinc professors (tres de Filosofia i Lletres i dos de Ciències) amb títol de batxiller, llicenciat o doctor en les facultats respectives⁽²³⁾.

(22) Cf. article *Legado Vidal. Escritura de creación de la Junta*, «El Eco Guixolense» de 14 setembre 1879.

(23) Els diversos plans d'estudi del col·legi Vidal en la seva dilatada existència de més de 70 anys, poden seguir-se en el meu article *L'ensenyament a Sant Feliu de Guíxols. El Col·legi Vidal i el mestre Joan Esteva i Vilallonga*, «Estudis sobre temes del Baix Empordà», II, 1983.

En l'aspecte administratiu del llegat i particularment quant a les relacions entre la Junta i l'Ajuntament que ací ens interessa, cal dir que no trigaren a manifestar-se les dissensions, motivades pel ressentiment del Cos municipal pel fet d'haver de compartir l'administració amb els altres dos membres de la Junta. A l'acta de la sessió consistorial de 3 de febrer del 1872 apareix la següent declaració de Pere Caimó, com a alcalde del nou Ajuntament: «Cabiéndome dudas de si D. Numa Vidal tenía o no facultades para nombrar la Junta de dicho legado con las atribuciones que se ha abrogado... tengo por conveniente no tomar posesión del cargo de presidente de la Junta hasta después de estar enterado de este asunto». En sessió del dia 20, s'acordà demanar còpia del testament de Vidal al consolat de Marsella; obtenir-la no fou cosa fàcil i ràpida, ja que calgué gestionar un manament del ministeri de la Governació al cònsul, i hagueren de passar nou mesos abans no es rebé la còpia del testament (acta de 10 de novembre del 1872).

Mentrestant l'Ajuntament, en sessió de 24 de febrer, acordà protestar «de la manera més formal» contra tots els acords i actes de la Junta, tot declarant que no els tindria per vàlids; ensems acordà que es fes públic un edicte convocant els pobres que es consideressin amb dret a l'almoïna anual, a presentar-se a la secretaria de l'Ajuntament per inscriure's a la llista que s'obriria a tal fi. Els altres dos membres de la Junta, o sia, el jutge Jaume Lloveras i Rivas i el rector mossèn Joan de la Creu Geonès, en nom d'aquella, respongueren amb escrit, que es llegí en la sessió municipal del dia 27, en el que protestaven i rebatien en set punts el dret exclusiu a administrar el llegat que s'atribuïa l'Ajuntament. L'acta municipal d'aquell dia es limita a informar «se acuerda el enterado», i a continuació dóna compte d'haver-se rebut en aquell moment un ofici del governador civil destituint Caimó del càrrec d'alcalde⁽²⁴⁾.

Actuant enèrgicament, tot seguit la Junta del llegat interposà demanda al jutjat del partit contra l'Ajuntament; en virtut d'ella, el jutge de 1.ª instància de la Bisbal dictà aute pel que suspenia interinament l'acord municipal referent al llegat, alhora que emplaçava l'Ajuntament a respondre a la demanda; per la qual cosa aquell es féu representar pel procurador de la Bisbal Narcís Bancells (acta d'11 de març del 1872). Per sentència del Jutjat de 1.ª instància de 31 de març de l'any següent, confirmada per l'Audiència territorial el 19 de març del 1874, els acords presos per l'Ajuntament foren declarats improcedents, alhora que s'establia que la Junta col·locada per Numa era a qui únicament i legalment competia l'administració del llegat.

L'Ajuntament, vençut més no convençut, en el futur hagué de col·la-

borar amb la Junta, com a membre seu, si bé aprofitaria tota ocasió per a expressar amb més o menys energia la seva protesta per la injustícia que se li feia.

En els anys successius pogué semblar que els representants de la població havien oblidat el mecenes instituidor del llegat. El 1880, quan feia nou anys que els pobres rebien una substanciosa almoïna i els joves alumnes del Col·legi Vidal es beneficiaven d'un acurat ensenyament, fou precis que Rafael Patxot, aleshores primer tinent alcalde, recordés l'obligació de l'Ajuntament de demostrar la seva gratitud envers Antoni Vidal. El Consistori reconegué aquella obligació, en sessió de 28 gener del susdit any, i prengué el següent acord: «Siendo un deber para este Ayuntamiento el perpetuar la memoria del señor Vidal por tan cuantioso donativo, y aun cuando esta Corporación no es la administradora del legado por circunstancias que no son del caso, considerando que como a verdadero representante del pueblo es el que debe demostrar la gratitud a nombre de los favorecidos; se acuerda la colocación de una lápida de mármol en el salón de sesiones del Ayuntamiento con la siguiente inscripción: «Legado de D. Antonio Vidal y Calzada. Lego para el pueblo de San Feliu de Guixols (...)»⁽²⁵⁾ ¡Loor y veneración a tan noble patricio! Le dedica este tributo de gratitud el Ayuntamiento en 1880». Es féu coincidir la col·locació de la làpida amb la de F. Jofre i Paradís, assenyalant l'acte del descobriment per al dia 4 de març, aniversari de la mort de Vidal. El cost de la làpida d'aquest fou sufragat per Rafael Patxot, en vista de la crònica penúria dels fons municipals. Com a complement de la làpida, a sobre d'ella es col·locà un retrat a l'oli del mecenes, obra de l'artista Pons i Martí, igualment regalat per Patxot⁽²⁶⁾.

L'Ajuntament tingué un altre gest de rebequeria, amb motiu de ser-li confiada, per manament del Jutjat de 1ª instància, la custòdia de la là-

(24) El motiu de la destitució fou la negativa de Caimó a autoritzar la via d'apremi contra els morosos a pagar les contribucions territorial i industrial, al·legant que no havien estat votades per les Corts.

(25) Es reproduïa tota la clàusula testamentària referent al llegat.

(26) Les làpides foren col·locades una a cada costat del retrat del rei («El Eco Guixolense» de 7 març 1880). El retrat de Vidal s'hi posà al cap de dos anys; el susdit setmanari, el 16 d'abril del 1882, deia que Pons i Martí l'acabava de pintar, tot qualificant-lo de «magnífico lienzo entresacado de una fotografía», i que es destinava a la sala de sessions de l'Ajuntament. No era el primer retrat que Pons feia de Vidal: «El Eco Guixolense» de 16 de maig del 1880 ja informà que en un establiment de la vila s'havia exposat el retrat a l'oli d'Antoni Vidal, obra de Pons i Martí, «sacado de una antigua y pequeña fotografía», el qual havia estat encarregat per la Junta del llegat amb destí a la sala de sessions.

mina representativa del llegat, per entendre que la gestió de l'administració corresponia a la Junta legalment constituïda; bé que després accedí a que usés «interinamente» la caixa forta seva per a tenir-hi el títol i les rendes del llegat (acta de 29 de gener del 1881).

El jutge municipal, en la seva condició de membre de la Junta, fou qui tingué les topades fortes amb l'alcalde, a la constant oposició del qual respongué amb denúncies i recursos al Jutjat de 1ª instància. Un cas amb repercussió popular i intervenció de la premsa local fou motivat, l'any 1880 per un intent del jutge Pere Mr. Baster d'encomanar la direcció del Col·legi Vidal als religiosos Escolapis. Ara no sols s'hi oposà l'alcalde, Benet Montaner, sinó també el rector mossèn Geonès, així com la majoria dels pares dels alumnes, que en un plebiscit es declararen partidaris de la continuació del professorat segle. Baster no afluirà per això, i l'any següent maldà novament a favor dels Escolapis, amb més braó encara, fent circular un full imprès en el que exposava les seves raons, alhora que promovia judici ordinari contra els dos col·legues de la Junta que se li oposaven.

Les relacions de l'Ajuntament amb la Junta no milloraren, ans bé anaren de mal a pitjor; el seu comportament oscil·là entre la cooperació reticent i un refús desdenyós, passant per fases de rompiment total. En el capítol de la cooperació, cal destacar el fet important de la cessió de locals de l'ex-Convent per a la instal·lació del Col·legi Vidal. Contràriament, en mantes ocasions l'Ajuntament es negà a contribuir amb donatius en ocasió del repariment de premis als escolars, de despeses per obres, etc.

L'any 1882 el desacord dins la Junta arribà al punt crític que l'alcalde, Ferran Jubert, presentà la dimissió de la presidència, tot declarant que es desentenien d'intervenir en el règim de la institució; de la seva decisió informà Numa amb escrit de 23 d'octubre. El 8 de febrer de l'any següent, l'Ajuntament tingué sessió extraordinària, sol·licitada per deu regidors, per a tractar «del estado de abandono en que se halla la administración del legado Vidal, quedando por completo descuidadas todas las atenciones contraídas por la Junta del mismo, debido a la dimisión de nuestro señor Alcalde como presidente nato de la referida Junta, negando por completo su intervención en los actos de aquélla, a pesar de no serle aun admitida la tal dimisión». El Consistori aprovà l'actuació de l'alcalde i la seva dimissió de la presidència de la Junta, «en consideración a las múltiples y extraordinarias ocupaciones que exigen la atención de esta alcaldía en las actuales circunstancias»; ensems acordava nomenar un regidor que representés l'alcalde a la presidència de la Jun-

ta. Per a aquest comès fou designat el 1er tinent d'alcalde Benet Montaner. Cal suposar que el jutge membre de la Junta impugnà d'immediat aquest acord.

Amb tot això, s'escaigué el dia 4 de març, data de l'aniversari de la mort d'Antoni Vidal fixada per a la distribució anual de l'almoïna als pobres; la qual no pogué efectuar-se per no haver la Junta gestionat oportunament el cobrament de la renda del llegat. Aquest incompliment originà una manifestació popular de protesta davant l'Ajuntament. La gravetat del succés motivà una reunió extraordinària del Consistori, el dia 5, en la que s'aprovà la proposta següent:

«La Corporación acuerda elevar exposición a quien corresponda sin demora, al efecto de ver si se resuelve el conflicto cediendo la administración del legado al Ayuntamiento. Considerando que son de mucha gravedad los conflictos surgidos con la administración del legado Vidal, teniendo en cuenta que el heredero nombró una Junta administrativa, la cual sostuvo judicialmente contra el Ayuntamiento la cuestión de mayor derecho a administrarlo, recayendo sentencia en 1.ª y 2.ª instancia a favor de la citada Junta, la cual ha dejado de funcionar desde últimos del año anterior, llegando al extremo de faltar en el día de ayer el reparto de las limosnas a las familias pobres, conforme así lo tiene dispuesto el testador; el Ayuntamiento ha acordado el nombramiento de una comisión... para que, con la urgencia posible y provista de los documentos que obran en Secretaría relativos al legado Vidal, pase a Barcelona y pida el parecer de abogados constituidos en junta... a fin de ver si se logra la administración del legado...

«En este momento se ha observado que los bajos de la casa consistorial se hallan ocupados por varias personas pobres de la población, lo mismo que parte de la plaza estaba también atestada de vecinos en actitud pacífica, presentándose desde luego ante el Ayuntamiento una comisión de cuatro personas que, en representación de los vecinos allí reunidos, en su mayor parte pobres, venían a exponer a la Corporación los perjuicios que se les irrogaban por no funcionar la Junta del legado del benemérito patricio D. Antonio Vidal, ya que los pobres no habían podido percibir la limosna. Que teniendo presente que la Corporación municipal es el verdadero representante de la población, acudían a su amparo... Explicado por el señor Alcalde a los delegados los acuerdos que había tomado previamente el Ayuntamiento acerca de la comisión que debe pasar a Barcelona... los representantes se han retirado muy satisfechos del proceder del Ayuntamiento».

L'11 del mateix mes, el Consistori es reuní per oir la comissió que

anà a Barcelona per a la consulta als lletrats. Aquesta junta, composta de quatre advocats, entre ells M. Duran i Bas, «manifestó que la cuestión sobre la que debían dictaminar era de gran trascendencia y mucha complicación por las faltas que se habían cometido respecto al cumplimiento de la voluntad del testador, por lo que era preciso celebrar otra reunión el próximo jueves». Novament reunit el Consitori el dia 21, la comissió informà de la segona junta amb els lletrats i es llegiren llur dictamen i la minuta de l'escrit que havia d'adreçar-se a Numa, tot el qual fou aprovat; l'escrit al fill d'Antoni Vidal feia així:

«La Junta a la que se sirvió V. encargar la administración de las rentas del legado se halla hoy completamente desorganizada, por razones que es preferible no recordar. Existen pleitos entre sus individuos y con terceras personas; se causan gastos y costas que producen embargos y disminución del caudal destinado a los pobres y a la enseñanza. Los individuos que la componen no se reúnen, no toman acuerdos, la dejan sin representación. Y la natural consecuencia de este retraimiento ha sido que no han podido cobrar los quince mil francos correspondientes al año actual, ni pagar con ellos a los profesores ni hacer las limosnas que dispuso el generoso testador... Este Ayuntamiento no ha podido contemplar sin estremecerse tal estado de cosas, y se ha asesorado con personas inteligentes para arbitrar la manera de hacerlo cesar... habiendo obtenido de ellas el razonado dictamen que tenemos el honor de acompañar. En él se les aconseja que el remedio perentorio se halla en manos de V., que fue quien organizó la administración del legado instituyendo la actual Junta y que se reservó la facultad de apelar a otros medios y a otra organización cuando por cualquier causa dejase de cumplirse el objeto del legado... El conflicto de hoy día ha llegado al deplorable extremo que queda indicado a causa principalmente del escaso número de individuos que componen la Junta... Por esta circunstancia, la cuestión más pequeña que determine el apartamiento de uno, deja la Junta reducida a dos, en constante peligro de empate o de disolución, que es lo que ha sucedido. La prudencia aconseja corregir estos defectos... añadiendo a los individuos de que ahora se compone la Junta otros dos, que podrían ser nombrados por el Ayuntamiento, ya de su seno ya de las juntas locales de instrucción o beneficencia, ya entre los mayores contribuyentes, y podría recurrirse en segundo término a designar suplentes para los que no asistiesen, conceder voto dirimente al presidente en los empates y prohibir a la minoría que en ningún caso acuda a los tribunales, debiendo resolverse los conflictos interiores de la Junta por un superior designado previamente a este objeto, y tomar otras precauciones análogas...»

Un cop tramès l'escrit a Numa, l'Ajuntament lliurà còpia d'ell i del dictament dels lletrats a «El Eco Guixolense» per a la publicació.

En la sessió consistorial del 2 de maig, es llegí una carta de Rafael Baster, apoderat de Numa, del contingut de la qual l'acta d'aquell dia en dóna les següents referències: «De ella resulta que el Sr. Baster tuvo una entrevista con D. Numa Vidal, quien le dijo haber recibido el dictamen que le dirigió este Ayuntamiento, al cual no da dicho señor mayor importancia que al parecer de los letrados que antes le habían ilustrado; que le encontró animado de los mejores deseos para resolver el incidente surgido, no teniendo inconveniente en acceder a la ampliación del número de individuos de que se compone la Junta, mientras se le den para el porvenir mayores garantías de tranquilidad que no ha encontrado, y se le releve de toda intervención y responsabilidad en lo sucesivo; y por último, que le mandará poderes al efecto necesarios para reconstituir y ampliar la Junta».

Tot fou debades; la nova temptativa de l'Ajuntament acabà com les anteriors, i l'estructura de la Junta es mantingué dempeus, estintolada en els tres membres de consuetud —alcalde, rector i jutge—, reduïts a dos per dimissió del primer. Tres mesos després de la carta de Baster, amb motiu d'un canvi d'Ajuntament, presidit ara per Genís Vidal i Roure, el regidor Cosme Calzada proposà que l'alcalde prenguéss novament possessió de la presidència de la Junta del llegat amb el recolzament moral i material de tots els regidors; després d'una porfiada discussió, no s'arribà a cap acord (acta de 31 de juliol). A la sessió següent tampoc no s'aprovà la proposta; el regidor Riu proposà que altra vegada es consultés una junta d'advocats, a la qual cosa el regidor Iglesias demanà que constés la seva opinió contrària «por no ser incumbencia del Ayuntamiento la administración del legado Vidal».

És ben de lamentar la desaparició dels llibres d'actes de la Junta del llegat que ens haurien permès completar el seguiment de l'actuació d'ella, tot omplint els buits de les actes municipals. Cap altra referència al llegat Vidal no he trobat en el *Manual d'Acords* del trienni següent. I fou ara el regidor síndic Joan Fortó qui, en la sessió de 24 de febrer del 1886, proposà de fer un gran homenatge a Antoni Vidal. A tal efecte, demanà la formació d'una comissió nombrosa composta de les autoritats de la vila, dels regidors que es creguin convenients, de quatre majors contribuents que podrien ser els dos de major edat i els dos més joves, dels presidents dels Casinos, i de les persones que l'Ajuntament consideri més idònies, «al objeto de que vea la manera más digna, levantada y permanente de patentizar la gratitud de todos a la memoria de quien tanto lo

merece». Com fou acollida la proposta de Fortó? «Se ha abierto amplio debate sobre la conveniencia de dicha proposición, y después de varios argumentos aducidos por los señores Bertrán y presidente impugnándola, entre otras muchas razones, por no hallarse revestido el Ayuntamiento de la administración de aquel legado, se acuerda desecharla».

Si el ressentiment féu ser mesquí el Cos municipal, en negar al generós mecenes un homenatge condigne, els mestres del Col·legi Vidal, dirigit per Pere Garriga i Puig, donà als regidors una oportuna lliçó. Garriga, en el breu període que regí aquell centre (anys 1886-1890), s'acredità d'excel·lent pedagog i tingué lloables iniciatives. Mentre fou director, féu sortir una publicació anual amb data fixa de 4 de març, amb el títol «El Colegio Vidal» seguit de la llegenda «Revista anual redactada por el director y profesores de este centro de enseñanza. Dedicada a la memoria de su ilustre fundador D. Antonio M.ª Vidal en el día del aniversario de su muerte». En el primer número s'inseria una oda menor de Garriga, *A San Feliu de Guixols*, «dedicada al Sr. D. Numa Vidal con motivo del 17.º aniversario del fallecimiento de su Sr. padre D. Antonio Vidal, el generoso protector de los pobres y de los niños de su patria»; la qual acabava amb l'estrofa: «La nobleza al mundo asombra / de un hijo tuyo inmortal, / que es el bienhechor del hombre; / graba en mármoles su nombre, / se llama Antonio Vidal».

Garriga i Puig tingué encara una altra iniciativa a la memòria de Vidal, aquesta de més empenta, consistent no res menys que en l'erecció d'un monument de marbre. Un article de l'esmentada revista escolar corresponent a l'any 1889, titulat *El primer monumento a Vidal*, en feia la descripció i donava compte d'haver-se inaugurat. Construït, el monument, per iniciativa del director i professors del Col·legi Vidal i amb l'aportació de donatius dels pares dels alumnes, era obra de l'artista guixolenc Manuel Cabarrocas i Cruz. Amidava més de tres metres d'alçada, i consistia en una graderia envoltada d'una barana de ferro, i un sòcol de marbre de quatre cares adornat amb relleus de figures al·legòriques i inscripcions al·lusives als sentiments humanitaris de Vidal, el bust del qual damunt el sòcol rematava el monument. Posat aquest «en lugar preferente de la clase de 1.ª enseñanza», la seva inauguració s'efectuà en l'acte de la inauguració del curs, amb assistència de la Junta del llegat i demés autoritats. Cap esment posterior no he trobat referent a aquest monument, el qual, degut al seu emplaçament a l'interior del Convent, hagué de passar força desapercebut del públic. Tingué una vida discreta i curta; al cap de vint anys només se'n conservava el bust del patrici, sobre la porta de l'aula gran del Col·legi.

A les lloables iniciatives del mestre Garriga i Puig seguí, el mateix any, el gest tardà de l'Ajuntament d'honar també la memòria d'Antoni Vidal, donant el seu nom al carrer més cèntric de la vila. L'acord restà consignat simplement al final de l'acta de 30 d'agost del 1889, així: «A propuesta del alcalde [Joan Valls i Bosch], se acuerda cambiar el nombre de la calle de los Árboles por el de Rambla de Don Antonio Vidal y Calzada, como justo tributo de recuerdo al insigne patricio que instituyó el legado de su nombre». No es diu si l'acord es va prendre per unanimitat, mes hem de creure que fou així. Es pot dir que aquest acord municipal ha contribuït, més que cap altre, a mantenir viu el record del major benèfactor guixolenc. La rambla o passeig que des de llavors porta el seu nom era conegut per carrer dels Arbres i també per Portal del Peix; probablement fou el primer carrer arbrat de la vila, d'on li vingué aquell nom, i al doble fet d'haver-hi hagut, a l'altura del carrer Major, un portal de les antigues muralles i de ser lloc on es venia el peix, responia aquella altra denominació⁽²⁷⁾.

Mentrestant les relacions de l'Ajuntament amb la Junta del llegat passaven per una etapa de treva. L'any 1890 l'alcalde es va reintegrar a la presidència de la Junta, en la que es plantejà la reorganització del pla docent del Col·legi, a base d'incloure-hi altra vegada l'ensenyament del batxillerat, la qual cosa seria factible amb tal que l'Ajuntament contribuís amb una subvenció anual de mil pessetes. L'alcalde, Sebastià Cateu-re, exposà la qüestió en la sessió del 20 de setembre, tot fent veure els avantatges que l'ampliació dels estudis reportaria; l'acta corresponent és categòrica respecte a la decissió adoptada: «Discutida ampliamente esta cuestión y resultando que con ella se favorecerían principalmente los intereses de las familias pudientes, se acuerda desecharla».

Sense haver la Junta del llegat arribat a cap acord respecte a la reorganització de l'ensenyament, l'1 de juliol següent hi hagué el preceptiu canvi d'Ajuntament, entrant d'alcalde Joan Casas i Arxer, i de segon tinent Josep Irla. En la sessió del dia 8, el nou alcalde manifestà que «por entender que única y exclusivamente corresponde al Ayuntamiento la administración del legado, deseaba conocer la opinión del Cabildo en este asunto, mayormente cuando de público se asegura que se trata de dar

(27) Jo recordo haver vist que, a la làpida de marbre on figurava la inscripció «Rambla de Antonio Vidal», sota el nom hi havia una estrella que representava el grau d'oficial de la Legió d'honor francesa amb què Napoleó III va distingir el patrici guixolenc: i es donà el cas que, en ple règim franquista, l'estrella fou esborrada per haver-la interpretat algú com un símbol de la francmaçoneria.

una nueva organización a la Junta con el fin de encargar la enseñanza a alguna institución religiosa». Com de costum, s'anomenà una comissió de regidors amb l'encàrrec de redactar un informe, que fou llegit en la sessió immediata. Més que un informe, era un dictamen. Després de dir que la comissió havia examinat tots els antecedents des de la mort d'Antoni Vidal i amb especial deteniment la sentència judicial de l'any 1873, prosseguia: «Resultando que, si bien por dicha sentencia se estableció ejecutivamente que no era el Ayuntamiento quien, en representación del pueblo, había de administrar el legado, aparece con todo que fue mal planteado el pleito y entre partes incompetentes. Considerando que la beneficencia e instrucción públicas son dos servicios administrativos que incumben a los Ayuntamientos dentro de la esfera municipal, y que, de recabarse por el Ayuntamiento la administración del legado, cesarían de una vez y para siempre las alternativas que, particularmente respecto a la enseñanza, vienen observándose. Esta comisión es de parecer que el Cabildo acuerde sea este asunto, que estima de interés capital para la localidad, consultado con dos o más letrados». Acceptada la proposta, el 22 de juliol Irla, en nom de la comissió, informà haver designat els lletrats Vallès i Ribot, Pi i Margall i Romero Girón per a la nova consulta, i ensem proposava que, mentrestant, l'Ajuntament adrecés un escrit a Numa, «en súplica de que interponga su valimiento a fin de que no pueda aprovecharse ninguna institución religiosa de la renta destinada a enseñanza»; la proposta fou aprovada amb el vot en contra de l'alcalde.

Aquesta vegada la comissió de regidors va anar a Marsella per entrevistar-se amb Numa. El resultat de la gestió restà consignat a l'acta del 26 d'agost: «La comisión designada da cuenta de la misión que se le confió cerca de D. Numa Vidal y muéstrase complacida del recibimiento que éste le hizo y atenciones que mereció de él, quien, al tener conocimiento de la presencia en Marsella de la comisión, se presentó personalmente en el Hotel en que se hospedaba. Y que, una vez enterado el Sr. Vidal del recurso que le elevó el Ayuntamiento, manifestó que no podía hacer nada respecto a las particularidades del mismo, añadiendo que, aunque pudiera, nada haría, por entender haber cumplido el encargo de su difunto Sr. padre con todo lo que practicó». Amb això s'han de considerar closes les relacions entre Numa i l'Ajuntament guixolenc, sense que cap notícia posterior del fill d'Antoni Vidal referent al llegat hagi arribat a coneixement meu.

Pel que respecta a la consulta als lletrats de Barcelona, Irla, també en nom de la comissió, informà al Consitori (11 de setembre) haver lliu-

rat els antecedents del llegat a l'advocat Vallès i Ribot, «quien había indicado existía medio de recabar para el Ayuntamiento la administración que le corresponde, si bien se reservaba su definitivo parecer en el dictamen que, junto con los otros dos compañeros designados, debían formular». No em consta que res de positiu resultés d'aquesta gestió, de la qual no he trobat cap altra referència al *Manual d'Acords*. En la mateixa sessió, Irla demanà que el material de propietat del municipi que, segons tenia entès, es conservava al Col·legi Vidal, no fos traspasat al centre docent que «una determinada comunidad religiosa establece», ja que havia arribat a coneixement seu que la Junta del llegat tractava de fer-ho; l'alcalde li respongué que ignorava que tal material existís, sense que tampoc no constés a cap inventari.

La «determinada comunidad religiosa» no era altra que la dels Germans de la Doctrina Cristiana, o els «Hermanos» com en digueren els guixolencs, amb la qual la Junta del llegat havia arribat a un acord. Consistia en una subvenció que aquella es comprometia a passar als Germans, amb la condició que ells es farien càrrec, en el col·legi que obrien o havien obert a la vila, de l'ensenyament gratuït als pàrvuls i de l'idioma francès; amb la qual cosa el Vidal es descarregava d'aquell ensenyament i podia dedicar-se més de ple a l'elemental i al batxillerat. La desaparició del llibre o llibres d'actes de la Junta del llegat ens priva de conèixer els termes del contracte que es degué formalitzar. Sortosament, però, s'ha conservat el llibre de caixa de la Junta⁽²⁸⁾, en el que consten les quantitats satisfetes als «Hermanos» i el destí que se'ls donà. Per ell sabem que les subvencions continuaren durant un període de deu anys, i que sobrepassaren de molt el sou dels professors de pàrvuls i de francès, de manera que tingué tot el caràcter de ple ajut per a la instal·lació del col·legi i per al sosteniment de la comunitat lassal·liana durant els primers anys. Els lliuraments de quantitats no foren regulars, d'un tant fix cada mes, ans bé degueren fer-se segons les necessitats del moment i les

(28) És un llibre de 149 folis, dels quals 80 són escrits, retolat *Llibre major de la Junta del llegat Vidal*. En el primer full es llegeix: «26 Septiembre 1871. Haber, 1 título de la Deuda del Estado francés al 3 % = 475.000 ptas.» i dessota: «*Libro de Caja* que contiene todas las operaciones verificadas por la Junta del legado Vidal, desde la fecha, o sea, el día de su renovación. San Feliu de Guixols, 21 de agosto de 1883». El llibre conté un full solt amb la capçalera de l'Ajuntament i el següent text: «Por el presente acredito haber recibido en esta fecha, de manos de D.ª Josefa Bohigas Anglada el libro de Actas, el de Caja y el sello del legado Antonio Vidal, que estaban en depósito de su señor padre como Secretario y profesor de dicho legado. El Alcalde». No consten la signatura ni la data. Dels dos llibres de la Junta del llegat esmentats, el de les Actes no hem sabut trobar-lo a l'Arxiu Municipal.

possibilitats de la Junta. La importància de l'aportació financera era reconeguda per la Junta local de 1er ensenyament en la seva acta de 13 d'agost del 1896, on es llegeix: «El Colegio de San José, dirigido por Hermanos de la Doctrina Cristiana, es sostenido con fondos del legado Vidal».

El nou centre docent, el primer dirigit per religiosos que, per a nois, s'establia a Sant Feliu i que portà el nom oficial de «Sant Josep», bé que tothom l'anomenava Col·legi dels Hermanos, es construí a la part alta del carrer de la Penitència en un espaiós solar que permeté fer-hi folgats patis d'esbargiment.

La primera anotació referent als Hermanos que apareix al llibre de caixa de la Junta del llegat és un lliurament, amb data de 16 de setembre del 1891, «al hermano Jolviniano, director del Colegio Hispano-francés, a cuenta de la subvención concedida, clase párvulos y francés», de 2.000 ptes. Un altre lliurament, el 16 de novembre següent, al mateix germà director, «a saldo de lo convenido en el corriente ejercicio para la instalación de tres hermanos», importa 1.600 ptes. Es pot dir que cap any dels successius no hi manca la contribució substancial de la Junta del llegat Vidal. El 1892 aquesta lliurà 1.800 ptes. per a la manutenció de dos professors durant dotze mesos. Més quantioses foren les entregues de l'any següent: 1.000 ptes. per a la instal·lació d'un germà i la manutenció d'altres tres, més 1.500 a compte de la subvenció per a obres, 2.500 a saldo de la subvenció de 6.000 ptes. per a obres del Col·legi i encara altres 1.000 a compte de la manutenció dels germans. També són força importants les quantitats lliurades l'any 1894: 8.000 ptes. en conjunt, per a la instal·lació d'un germà, la manutenció de sis d'ells i diverses subvencions convingudes. L'any 1895: 4.200 ptes. a compte de la manutenció de sis germans i subvenció, més 3.356 a saldo de compromisos contrets fins a l'1 de setembre. Els lliuraments dels anys 1896 i 1897 sumen respectivament 5.500 i 3.500 ptes. Els dels dos anys següents es redueixen a 375 ptes. cadascun, corresponents a un trimestre del mestre de pàrvuls. Cap subvenció no apareix l'any 1900. I el 1901, darrer any de contribució de la Junta del llegat a les despeses del Col·legi dels Hermanos, es feren dos lliuraments: de 2.223'30 ptes. al mestre de pàrvuls en concepte de gratificació convinguda, i 410 ptes. per perjudicis causats amb l'anul·lació del contracte el mes de setembre.

Segons els susdits assentaments, les subvencions assoliren la xifra total de 39.633'30 ptes., o sigui, un promig anual, mentre durà el contracte, de 3.600 ptes., el qual representava, en condicions normals, la meitat de la renda d'un any del llegat destinada a l'ensenyament. Era el temps

de les vaques grasses en què el franc, en mantenir l'elevada cotització, féu possible atendre en una major escala les necessitats docents del infants guixolencs, ja fos per mitjà del Col·legi Vidal o bé del de Sant Josep. No hi ha dubte que, en aquest aspecte, hom obrà d'acord amb la voluntat del testador i amb l'escrit institucional de la Junta, autoritzat per Numa Vidal. Acabat el contracte amb els Germans, el Col·legi Vidal tornà a fer-se càrrec de l'ensenyament dels pàrvuls amb mestres seglars, com abans.

En els *Manual d'Acords* no consta que l'Ajuntament fes oposició al contracte de la Junta del llegat amb els Hermanos, cosa que podia esperar-se de la constant negativa a lliurar l'ensenyament a una comunitat religiosa. Si bé la temptativa d'introduir els Escolapis al Col·legi Vidal va poder evitar-se que es portés a terme, l'Ajuntament hagué de comprovar l'existència d'un sector de la població cada vegada més important que reclamava l'ensenyament per religiosos. En aquestes circumstàncies, l'establiment d'un col·legi religiós a la vila s'oferí com a una alternativa vàlida, ja que, sense alterar l'ensenyament del Col·legi Vidal, que continuà a mans de mestres seglars, donava satisfacció als partidaris dels religiosos; a la qual cosa els Ajuntaments no podien oposar-se.

Amb tot, fa l'efecte que, en aquesta qüestió, no hi hagué un consens unànimе en el Consistori municipal, en el qual es manifestaren ambdues corrents: d'una banda hi havia els regidors contraris a l'ajut als Hermanos amb fons del llegat Vidal, que consideraven pertanyien a la vila; capitanejava aquest grup, possiblement majoritari, Josep Irla, clarament imbuït d'un sectarisme laic; recordem la intervenció seva al front de la comissió que anà a entrevistar-se amb Numa sol·licitant-li que no permetés que els fons del llegat es destinessin a una institució docent religiosa. I d'altra banda, hi havia l'alcalde, Joan Casas i algun altre regidor, de tendència moderada, que evidentment veien amb bons ulls la instal·lació dels Hermanos i la seva financiació amb fons del llegat; l'aprovació de l'acord de la comissió que anà a Marsella, amb el vot contrari de Casas, era prou significatiu. Les dues facultats, com a alcalde i com a membre president de la Junta del llegat, en la pràctica antagòniques, coincidents en la persona de Joan Casas, probablement facilitaren no poc la instal·lació del col·legi de Sant Josep.

El desacord del grup majoritari amb la financiació d'aquell col·legi es féu palès amb motiu d'un manifest popular, del qual donava compte l'acta consistorial de 16 de setembre del 1891, on es diu: «Dado lectura de la exposición, acompañada de 18 pliegos de firmas de vecinos de esta villa, felicitando a la Corporación Municipal por la conducta que obser-

va con respecto al Colegio Vidal». No hi ha dubte que els vilatans signataris del document eran tots aquells que desitjaven per a llurs fills un ensenyament per religiosos, que volgueren manifestar així la satisfacció per la cooperació al Col·legi de Sant Josep. La felicitació no plagué als regidors municipals que, en la sessió del dia 23, jutjaren era improcedent l'admissió per part de l'Ajuntament de l'escrit, fundant-se en la raó poc convincent que l'admissió «sentaría un funesto precedente, toda vez que el aplauso o censura de sus actos debe manifestarse en distinta forma de la que se ha efectuado; de conformidad con ello, se acuerda unánimemente declarar inadmisibles todas las exposiciones de aplauso o censura de actos de Corporación que se dirijan a la misma de hoy en adelante». Una tal resposta temperamental dels regidors manifestava prou clar llur desaprovació de les decisions de la Junta del llegat respecte al Col·legi de Sant Josep.

Es nota ara una manifesta voluntat, per part dels Ajuntaments, d'atendre les necessitats peremptòries del Col·legi Vidal. Essent insuficients els locals de l'ex-monestir situats als pisos del costat de la porta de l'església, cedits el seu dia per l'Ajuntament, on es feien les classes, la Corporació municipal oferí (actes de 18 i 25 d'agost del 1897) les àmplies sales de la part baixa del mateix edifici, instal·lat en les quals el Col·legi Vidal recorregué l'etapa més llarga de la seva existència. Poc després, responent a una petició del professorat, els regidors acordaren sufragar la instal·lació de llum de gas al Col·legi (acta de 25 de juliol del 1899).

Mentrestant, les relacions entre l'Ajuntament i la Junta del llegat anaren normalitzant-se i començà una era de pau i entesa mútues, que ja no s'alterà en el futur. Sens dubte hi influí força l'afortunada elecció del professor Julià Bohigas i Canadell com a director del Col·legi Vidal, càrrec en el que es mantingué des de l'any 1901 al 1942. Persona de caràcter conciliador i tracte afable, aconseguí mantenir tostemps en equilibri els dos poders que regulaven la vida del centre escolar. Sota la seva direcció, el Col·legi conegué l'apogeu i la seva decadència, fins a l'extinció per fallida de la base econòmica, representada pel capital i rendes del llegat Vidal, que anaren minvant al ritme de la ruïnosa desvaloració de la moneda francesa, víctima de les dues guerres europees.

El procés econòmic del llegat, amb els alts i baixos i la manera com es distribuïren les rendes, pot seguir-se amb força precisió a través del llibre de caixa de la Junta administradora. D'entrada, cal denunciar la forma poc ortodoxa en què es portà aquest llibre, el qual, com a registre auxiliar de comptabilitat, es pot dir que només complí la meitat de les funcions pròpies, ja que hom es limità a l'anotació de les sortides o lliu-

raments en efectiu i, amb alguna que altra excepció, prescindí dels ingressos a caixa, amb la consegüent impossibilitat de reflexar tothora els saldos o existència en efectiu.

La major part de les sortides consisteixen en les despeses ordinàries corresponents als destins fixats pel legatari en el seu testament. La renda total ascendia, com hem vist, a 15.000 francs a l'any, dels quals 8.000 havien de destinar-se a almoines als pobres i els restants 7.000 a l'ensenyament dels nois. Aquest es donava al Col·legi Vidal i les despeses consistien en els sous dels mestres i, en força menor escala, en la il·luminació i neteja de les aules, adquisició de material escolar, etc. El nombre de mestres varià segons els diversos plans d'estudi; al principi el pla es contregué exclusivament al batxillerat, després s'amplià amb l'ensenyament elemental, elemental superior i pàrvuls, i es prescindí del batxillerat; això féu que el nombre de mestres, entre llicenciats i titulars, oscil·lés entre tres i cinc, i els corresponents auxiliars, per acabar amb només dues persones, el director i una auxiliar.

En l'època pròspera, el sou dels mestres fou de 2.000 ptes. anuals, i anà reduïnt-se, els mestres passant a ser de ben retribuïts a mal pagats; l'any 1920 aquell sou s'havia encongit a la meitat. Els anys següents, els 7.000 francs de la renda es convertiren en menys de 2.500 ptes.; els mestres, força trimestres deixaren de cobrar. Quan el susdit any Joan Esteva i Vilallonga renuncià a la seva plaça de mestre, la Junta li devia gairebé tres anualitats, que mai no li foren satisfetes; des d'aleshores el Col·legi quedà reduït al director Bohigas i una ajudant. La matrícula d'alumnes, que arribà a assolir la xifra de 266, acabà amb només 25 l'any 1942, en què el Col·legi Vidal va integrar-se al grup escolar ara dit Gaziel.

Pel que respecta a la part del llegat destinada a almoines als pobres, dotada amb 1.000 francs més que l'ensenyament, pot dir-se que la seva administració fou pacífica, ja que no provocà discussions entre els membres de la Junta i l'Ajuntament, cosa que succeí amb tot el relacionat amb el Col·legi Vidal. És cert que tampoc no hi intervingué gaire personal i que requerí poca dedicació, ja que l'almoïna es distribuïa un sol cop a l'any, el dia 4 de març, aniversari de la mort del patrici legatari. Uns dies abans la Junta obria una llista dels veïns que es consideraven amb dret a percebre l'almoïna, entre els quals es repartia l'assignació corresponent.

Com hem vist, en la part dispositiva del testament es fixà la quantia de l'almoïna, la qual no havia de ser inferior a 50 francs ni superior a 250. La Junta, atenent-se a la voluntat del testador, establí un tipus d'almoïna única de 47'50 ptes., com a equivalent dels 50 francs mínims; aques-

ta quantitat *per càpita* fou respectada fins a la primera guerra europea. L'any 1886 l'assignació destinada a la beneficència fou de 7.600 ptes., la qual permeté sócorrer 160 pobres; en els anys successius l'assignació experimentà un augment constant, fins a arribar a 10.640 ptes., que fou la cota màxima registrada; aquesta millora permeté augmentar també el nombre de persones socorregudes, que de 160 passà a 224. A partir de la primera guerra europea, es produí una forta devallada de la renda; davant d'això, la Junta rebaixà la quantia de l'almoïna, per tal de continuar atenent aquelles persones que figuraven a la llista. L'any 1917 es repartiren 6.000 ptes. entre 150 pobres, a raó de 40 ptes. L'any següent el nombre de pobres atesos fou de 227, que cobraren 25 ptes.; els anys 1920 a 1924 l'almoïna es fixà a 22 ptes. La devallada s'accentuà l'any 1925 en què se situà a 18 ptes., el 1926 a 13, i a 10 ptes. el 1927 amb 147 persones socorregudes; fou l'any que els pobres cobraren menys. Una recuperació del franc permeté, l'any 1932, repartir 3.172 ptes. entre 122 pobres, a raó de 26 ptes., el fatídic 1936, 145 persones encara pogueren cobrar 24 ptes.; va ser la darrera almoïna que perceberen del llegat Vidal.

La nostra guerra civil i, enllaçant amb ella, l'europea segona deixaren sense recursos la Junta administradora del llegat, que deixà d'ingressar tot aquell temps les rendes corresponents. Amb data 8 de juliol del 1942 consta al llibre de caixa un ingrés de 11.982 francs, a compte, al canvi de 0'205 ptes./franc. Quan l'any 1950 pogué cobrar-se la resta de l'endarreriment, el franc només valia 0'1122 ptes. El cobrament es registrà així: «*Cobro. Liquidación renta desde julio 1938 hasta 25 agosto 1950: 126.505 francos frs. al cambio de 11'22 ‰ = 14.033'65 ptas.*» D'aquesta quantitat no se n'aprofitaren els pobres ni l'ensenyament, ja que mentre tant el Col·legi Vidal havia passat a millor vida, i la beneficència, l'Estat l'havia organitzada i feta seva, amb el nom d'assistència social. Les 14.033'65 ptes. cobrades per la Junta, que significaren la liquidació definitiva de les rendes del llegat Vidal, es repartiren així: 4.000 ptes. anaren a parar a l'Hospital Municipal, altres tantes a l'Asil Surís, «en concepto de donación benéfica», i 5.666'65 ptes. a la família del darrer director del Col·legi Vidal, Julià Bohigas, «por honorarios adeudados». Amb aquest assentament conclou el llibre de caixa de la Junta del llegat.

Pel que respecta al títol del Deute públic de França representatiu del llegat, res més no em consta, després de l'acord de tenir-lo en custòdia a la caixa forta de l'Ajuntament. Va perdre's en les gestions que hagueren de fer-se per al cobrament de les rendes endarrerides? O bé, com corresponia, fou cancel·lat per l'Estat francès, prèvia amortització amb reemborsament del valor nominal? Val a dir que, després de la dràstica deva-

luació de la moneda, els 500.000 francs s'havien reduït a unes 56.000 ptes., i la renda anual a 1.680.

L'examen del llibre de caixa de la Junta ens permet assabentar-nos d'altres particularitats de l'administració del llegat. És notori que la Junta demostrà no ser prou previsor a respecte a la constitució d'un fons de reserva per a quan el cobrament de la renda es retardava; i es veié en el cas d'haver de sol·licitar l'avançament de numerari als banquers de la vila —Romaguera, Girbau, vídua de R. Valls i Vicens— per tal de fer front a les almoines i als sous dels mestres. Els avançaments foren concedits sense interès i a retornar en un o dos mesos; les anotacions en concepte de retorn dels préstecs apareixen repetidament l'any 1898 i següents: aquell any, per import de 3.940 ptes.; el 1899, 4.200 ptes.; el 1900, 2.500.

Els litigis de la Junta motivaren les conseqüents despeses: l'any 1883, un total de 3.521'35 ptes., satisfetes al procurador Sancho Prat, a l'advocat Josep Borrell i «al procurador y abogado de la Bisbal»; el plet, que no fou l'únic, era contra l'Ajuntament guixolenc, que, pel fet d'haver-lo perdut, hagué de pagar les costes de la Junta, acrescudes per les pròpies i repetides consultes a lletrats de Barcelona, viatges de regidors a la capital i a Marsella, etc.

Ja hem vist les importants subvencions que la Junta passà durant deu anys al Col·legi dels Hermanos. N'hi hagué d'altres, de poca vàlua, a l'Escola de Belles Arts, a la que lliurà 989 ptes.; a l'enginyer Ramon Otzet i Corominas, director de l'Escola municipal nocturna, el 1897, 1.000 ptes.; a les Conferències de Sant Vicenç de Paül, 450.

Altres quantitats despeses eren: per a l'adquisició de llibres destinats a estudiants pobres, 400 ptes.; compra d'una màquina elèctrica i diversos aparells per al gabinet de Física del Col·legi Vidal, 1.410 ptes.⁽²⁹⁾. Heus ací encara una darrera anotació: «25 de juny del 1937. A Julià Bohigas, com a secretari del llegat Vidal, gratificació anual, 125 ptes.»

És arribat el moment d'acomiar-nos del gran benefactor guixolenc Antoni Maria Vidal i Calzada. La seva mort, ocorreguda a Marsella l'any 1868, sembla que d'antuvi passà desapercebuda a Sant Feliu i que calgué

(29) El 13 de desembre del 1885, «El Bajo Ampurdán» informava: «El profesor de Ciencias (del Col·legi Vidal) hace algunos días que se dedica a clasificar los ejemplares zoológicos que encontró existentes en el gabinete de Historia natural del Colegio. También se nos asegura que han llegado o que están muy próximos a llegar los aparatos de Física que ha adquirido la Junta del legado para completar el antiguo gabinete. Entre dichos aparatos sabemos que vienen una máquina eléctrica sistema Holtz, una neumática con platina de 22 centímetros, un barómetro metálico con termómetro y reloj, un imán de 1 kg. de potencia, un pequeño modelo de máquina de vapor y otro de locomotora, con otros varios aparatos que sería prolijo enumerar».

esperar la vinguda de familiars per a saber notícies del decés. A les actes consistorials no se'n fa esment ni s'expressa el sentiment de la Corporació municipal. És cert que aleshores ningú no sabia que Vidal en el seu testament hagués fet un llegat de tanta consideració a favor de la vila. Ja hem vist que l'Ajuntament fins al 19 de maig, quan havien passat dos mesos i mig de la mort, no tingué notícia oficiosa de la darrera voluntat del patrici, bé que probablement sabé quelcom abans pels familiars seus residents a Sant Feliu.

Cap periòdic no sortia aleshores a la vila que hauria pogut satisfer la nostra curiositat. Més endavant, des de l'aparició, l'any 1878, del primer setmanari, «El Eco Guixolense», la premsa guixolenca s'ocupà del llegat informant sobre el Col·legi Vidal i la distribució de les almoines, i intervingué en les polèmiques internes de la Junta administradora. I en tota ocasió enaltí la memòria del patrici i lloà la seva filantropia i despreniment a favor dels necessitats sense escatimar els elogis. El periòdic que més interès demostrà envers Vidal i l'administració del seu llegat fou «El Bajo Ampurdán». En la seva edició del 4 de març del 1888 publicà, omplint tota la primera plana (de quatre de gran format a quatre columnes de què constava), una nota, en lletra de tipus negreta gros, emmarcada per una orla de dol, encapçalada amb una creu i el títol *El aniversario de Vidal*; i començava dient: «Hoy cumplen 19 años (en realidad eren 20) que dejó de existir uno de los más ilustres hijos de esta Villa». Ja he reproduït diversos fragments d'aquesta necrologia, notable pel coneixement i precisió de les notícies biogràfiques que dóna. Per ella he sabut que Vidal fou desterrat d'Espanya. I heus ací com resumeix les seves activitats a França:

«Pasó su destierro en Francia, habiendo fijado su residencia en Marsella, donde se dedicó a las más complicadas operaciones bursátiles y mercantiles. Llegó, a fuerza de talento y de trabajo, a verse dueño de una importante línea de vapores que cruzaron todos los mares, y la casa Vidal de Marsella llegó a ser una de las más acreditadas de aquella importante plaza comercial. = Vidal llegó a verse dueño de una considerable fortuna, pero nunca olvidó a su patria natural, ni aun en medio de las consideraciones de que se veía rodeado en su patria adoptiva. Los emigrados españoles, que tanto han abundado en el presente siglo, gracias a nuestras discordias políticas, encontraron siempre en Vidal, no sólo un patricio, sino un verdadero padre que con sus auxilios contribuyó a hacerles menos amargos los sinsabores de la emigración. Los pobres no imploraron nunca en vano sus auxilios; Vidal enjugó muchas lágrimas...»

L'any següent «El Bajo Ampurdán» repetí el recordatori de Vidal,

amb la mateixa presentació ostentosa, bé que amb un text diferent.

En el nostre segle, encara Joan Canet, a l'article *Un guixolense il·lustre* publicat a «La Informació» del 4 de març del 1909, reproduïa la clàusula del testament d'Antoni Vidal referent al llegat, i afegia: «¿Quién, que sea amigo del bien común, no vería con gusto una columna, un pedestal —si no es posible una estatua— situado en un punto céntrico y visible de la ciudad, que recordara a todos la memoria del que da pan al necesitado y instrucción al niño? ¿No seamos ingratos para el que fue tan espléndido!»

ERNEST VIDAL I CALZADA, ALTRE DESTACAT BENEFACTOR

En el present article, diverses vegades m'he referit al benjamí dels germans Vidal, nascut a Marsella l'any 1828. Si bé pel lloc de naixement no li escau ser considerat guixolenc, pot dir-se que ho fou d'adopció, per l'elecció com a lloc de residència de la vila en què naixeren els pares i germans, on va casar-se, tingué fills i va morir-hi.

Hagué de criar-se a França, no sabem fins a quina edat, al costat dels pares, els quals cal creure que acompanyà quan retornaren a Espanya, ja que, en morir-hi el pare, Ernest només tenia 16 anys. De les posteriors referències que en tenim localitzades a Sant Feliu, la més antiga correspon justament a un donatiu que l'any 1851 feren a l'Ajuntament el jove Ernest Vidal, el seu germà Sebastià i Antoni Comas, «vecinos de esta villa», d'un carro-bóta «que con los señores de la sociedad de D. José Abellí y el señor ayudante militar de Marina, han hecho construir para el riego de los paseos de Cristina y de los Árboles» (acta de 8 de juliol del 1851).

Passats deu anys, Ernest es revelà com a escriptor amb la novel·la romàntica *Eugenia o la mujer del comerciante*, que el lector ja coneix; una advertència preliminar d'ella és datada «San Feliu de Guixols, marzo de 1861». L'any 1868 es troba novament a Sant Feliu, on fa saber a l'Ajuntament, per encàrrec del seu nebot, Numa, que aquest cedeix a favor de l'Hospital la meitat del beneficis del teatre Alsina. Per aquest temps el seu nom ja es troba en les relacions de majors contribuents de la vila.

Numa Vidal, mort el seu pare, anà desprenent-se de les finques heretades que aquest posseïa a Sant Feliu. L'any 1870, Ernest, actuant en representació del seu nebot, intervingué en la venda d'una fàbrica i una casa, situades al carrer d'Àngel Guimerà i de la Processó, a Agustí Calvet i Serra, pare de «Gaziel». A l'escriptura consta que Numa té 28 anys,

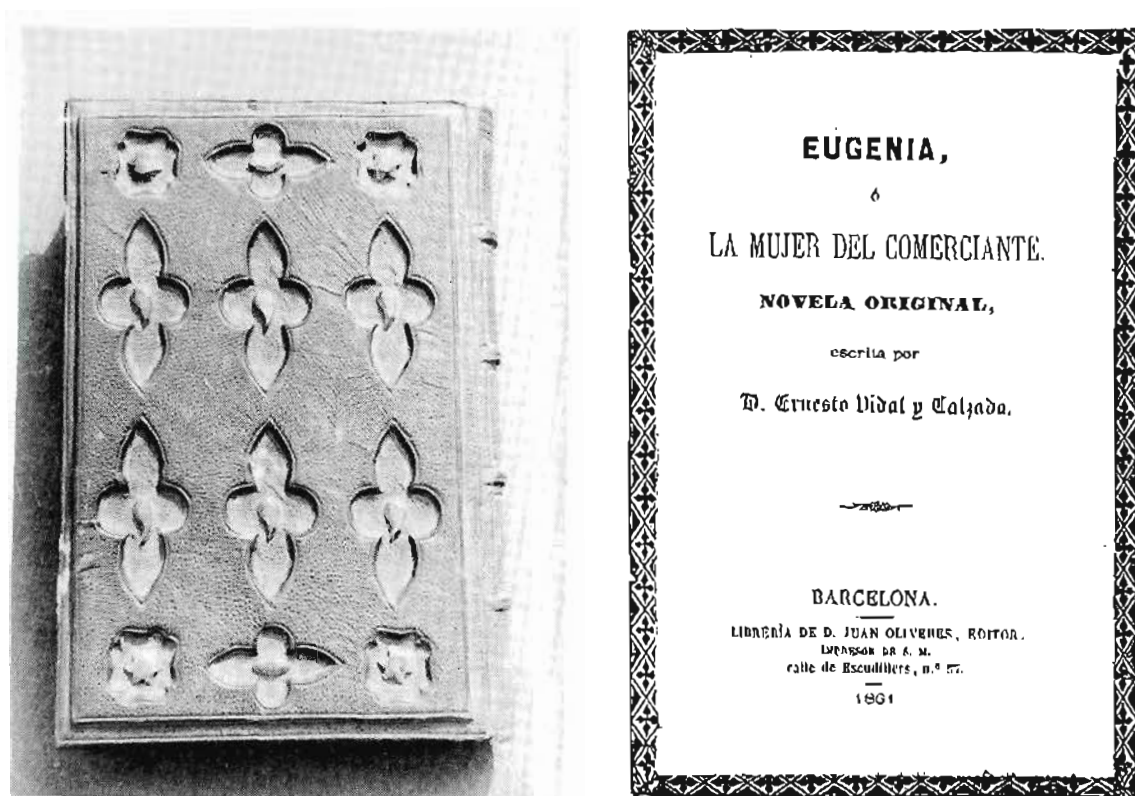

Ernest Vidal i Calzada, la seva darrera esposa Antònia Llambí i la neta Dolors Vidal i Vila (Fotografia de Ricard Mur, any 1906).

és casat i del comerç de Marsella; i que Ernest, de 42 anys, casat i propietari, resideix a Sant Feliu⁽³⁰⁾.

A partir del 1874, les notícies que tenim d'Ernest són més nombroses, relacionades gairebé totes amb la seva gestió com a regidor municipal. El 3 d'abril d'aquell any, prengué possessió un nou Ajuntament nomenat pel governador civil, en substitució del presidit per Pere Caimó, destituït per aquell per unes irregularitats i excessos comesos. En una forta recruada de la guerra carlina, la vila passava per moments difícils,

(30) LLUÍS ESTEVA i LLUÍS PALAHÍ, *Domicilis i residències guixolenques de Gaziel*, «Àncora» de 24 desembre 1987.

Portades exterior i interior del llibre *Eugenia* d'Ernest Vidal. Exemplar relligat en pell i amb aplicacions metàl·liques, propietat de Lluís Esteve.

sotmesa a una contínua amenaça i als atacs directes de la facció enemiga. Caimó, des de l'alcaldia i com a cap de la milícia nacional, féu front a la situació amb tota energia i mobilitzant tota mena de recursos. Per tal d'aplegar els mitjans necessaris per a la construcció del clos defensiu de la vila, imposà un repartiment extraordinari equivalent a la totalitat del pressupost ordinari anual. I el més greu fou que, amb el vot en contra d'alguns regidors, va incautar-se del temple parroquial, destinant-lo a quarter de la milícia, amb l'aggravant que, mentre durà l'ocupació, es cremaren els altars.

El nou Ajuntament liberal, de tendència moderada, era presidit per Joan Casa i Arxer; Ernest Vidal hi figurà amb el càrrec de 1er tinent d'alcalde. A la primera sessió, Vidal i Joan Ferrer, 3er tinent, van ser designats «para la revisión de los documentos concernientes a los litigios que promovieron las personas que formaban el Ayuntamiento anterior, y que la propia comisión debe asesorarse con abogados por lo referente a la profanación y destrucción de la iglesia parroquial». Ensenms havia d'esbrinar si era o no il·legal el repartiment extraordinari acordat per l'anterior Ajuntament. Respecte a aquest darrer punt, s'acordà suspendre el

cobrament de les paperetes que s'havien distribuït, «a fin de eludir toda responsabilidad». Requerit l'Ajuntament cessant a presentar comptes, a les arques municipals només es trobaren 250 ptes.

A la sessió del dia 16, presidida per Ernest Vidal, aquest i Fortó informaren de llur gestió respecte al repartiment extraordinari; segons la llei municipal llavors vigent, el susdit impost no podia excedir del terç del pressupost ordinari anual; conseqüentment, el consistori decidí passar al cobrament sols la tercera part de l'impost.

Quan a l'actuació de Caimó respecte a l'ocupació de l'església parroquial, cap esment no en fan les actes municipals posteriors. Si la comissió Vidal-Fortó presentà un informe, es veu que no va llegir-se ni el cas fou discutit en els consistoris. Per una relació subscripta pel secretari municipal Salvador Roca⁽³¹⁾, sabem que «no se trató de ningún procedimiento que le causara perjuicio (a Caimó), como tampoco a persona alguna, corriendo en consecuencia un velo sobre el pasado», i afegeix que es tingué en consideració el fet d'haver demostrat Caimó la seva intenció no pas de destruir, ans bé de conservar el temple, ja que, en rebre les claus de mans del rector, procedí a fer un inventari davant de notari del que hi havia dins l'església.

L'alcalde Joan Casas força sovint deixà d'assistir a les sessions, no sabem per quina raó; el cas és que, a moltes actes s'assenyala que presideix Ernest Vidal com a 1er tinent d'alcalde, precisant alguna vegada que ho fa com a «alcalde accidental». Persona seriosa, es veu que Vidal exercí escrupolosament les funcions del seu càrrec; a les actes resta constància de les propostes i intervencions seves. Així trobem que, en la sessió del 18 de juny presidida per ell com alcalde accidental, expressa «la satisfacción con que se vió secundado por sus compañeros de Municipio el día en que esta población se vió amenazada por los carlistas».

A la sessió del 30 de juliol següent, presidida per Casas, Vidal proposà que es cursés una comunicació al rector de la parròquia «para que no se preste a dar una impropia y desusada ostentación al enterramiento de los cadáveres; previniéndole que en lo sucesivo sean conducidos directamente desde la iglesia al cementerio, y no paseados por calles y pla-

(31) Aquest escrit, amb l'epígraf 25 Diciembre 1878. *Iglesia Parroquial. Reseña referente a la ocupación, destrucción, reparación y rehabilitación de la misma, con escasos comentarios*, figura al *Llibre Verbell* de l'Arxiu Municipal. Cfr. una transcripció parcial en el meu article *La revolución de 1868 en San Feliu de Guíxols*, «Cuadernos de temas guixolenses», I, Edicions d'«Àncora», 1974, pàg. 12.

zas, como recientemente ha sucedido dos veces en pocos días»⁽³²⁾.

Assenyalem també el cas curiós tractat en la sessió de 2 de desembre del mateix any 1874, el qual, per estar relacionat amb les comunicacions entre Marsella i Barcelona, probablement obeí a una proposta d'Ernest Vidal. A l'acta corresponent es reproduïx una exposició que s'acordà adreçar al capità general de la regió, fent referència al greu problema motivat per la guerra, de quedar la vila, en certs moments crítics, completament incomunicada amb la resta del país; es disposava només de la via marítima, que oferia un mitjà lent i insegur. «Destruída la regularidad de los correos y la instantánea correspondencia telegráfica, el Gobierno sufre en primer término de esa falta de medios para transmitir sus órdenes, y no hay duda de que reportaría ventajas trascendentales si pudiese restablecer las rápidas comunicaciones con los pueblos fortificados, y sobre todo con los cuerpos de ejército que operan contra el enemigo. A esto van los exponentes. Pasa a corta distancia de este puerto un cable submarino que establece con sus hilos comunicación telegráfica entre Marsella y Barcelona. Si al Gobierno le fuese dable utilizar uno de los alambres conductores para ponerse en relación con San Feliu, sabría a todas horas y con la mayor brevedad las noticias de esta provincia, y el coste inmenso que ocasiona con frecuencia la conducción de un parte llevado por un vapor y la inevitable contingencia de la tardanza... desaparecería al momento. Juzgan los firmantes que por ningún concepto ofrece serias dificultades ese proyecto». No creien tampoc que el cost fos massa crescut, i que, per part seva, l'Ajuntament estava disposat a contribuir amb quinze mil pessetes. Com era d'esperar, la resposta fou que, per raons tècniques, no era possible complaure l'Ajuntament (acta de 21 de gener del 1875).

Segons una altra acta, de 14 del mateix mes de gener, es concedí permís d'obres a Ernest Vidal per a reedificar la seva casa del carrer de la Penitència número 17 (23 actual).

És palès que l'Ajuntament presidit per Joan Casas no posseï la decisió i energia d'un Caimó que les circumstàncies excepcionals d'una guerra fratricida no mancada de ferotgia requeria, com quedà demostrat l'estiu del 1875. La nit del 10 de juliol, una part important de dues companyies de la milícia nacional es negà a complir el servei de guàrdia que tenia comanat, amb el pretext de no estar d'acord amb l'impòst de con-

(32) Recordem que aleshores encara en els enterraments els difunts es portaven en baiards, a pes de braços; fins a l'any 1887 no s'establí el servei de conducció amb cotxes (cfr. el meu article *Del Sant Feliu vuitcentista. Els enterraments amb cotxe*, «Àncora», 10 novembre 1983).

sum establert pel Municipi. Aquest, l'endemà en sessió extraordinària i amb assistència dels comandants de la milícia, acordà suspendre la recaptació de l'impost, «a fin de evitar un conflicto que podría ser de fatales consecuencias en las actuales circunstancias», i presentar al governador civil la dimissió de tots els que composaven l'Ajuntament, «loda vez que, habiendo perdido por completo la fuerza moral, no le es posible continuar administrando los intereses comunales de esta villa».

La resposta del governador, llegida en sessió extraordinària el dia 13, fou categòrica: després de dir que havia posat en coneixement del capità general l'acte de desobediència dels milicians, prevenia l'Ajuntament que no cedís a cap mena de pressió, que es castigés amb tot rigor qualsevol abús o transgressió contra el principi d'autoritat, i que no admetia la dimissió presentada. El Consistori, submís, acordà aixecar la suspensió del cobrament de l'impost, així com oficiar al capità de la companyia d'artilleria de la milícia que immediatament confeccionés una relació dels individus que es negaren a fer el servei la nit del dia 10.

Es veu que el general Arrando es traslladà a Sant Feliu per tal de resoldre el conflicte, bé que no resolgué res. Mentrestant l'Ajuntament indecís no sabia com fer front a l'actitud de protesta que encara mantenia el grup de milicians, i va decidir sotmetre novament la qüestió al governador, tot demanant-li instruccions. «No habiendo el Exc. Sr. general Arrando podido dar las disposiciones oportunas para reprimir el acto de desobediencia opuesta por varios milicianos... por haberse tenido que ausentar precipitadamente de esta villa, el Ayuntamiento se halla en una situación violenta, toda vez que la Milicia continua en su actitud rebelde, y por lo tanto sería conveniente que con urgencia se sirviera providenciar para castigar dicha falta». Ensenms l'Ajuntament adreçà al ministre d'Hisenda una exposició raonada en la que demanava que fos reduïda l'excessiva taxa dels drets de consums aplicada a la població.

Malgrat les disposicions que es posaren en pràctica —no sabem en què consistiren—, la situació continuà degradant-se, fins al punt que l'Ajuntament acordà novament llançar l'esponja. Acta del 21 de juliol: «Como quiera que cada día se hace más violenta la posición del Ayuntamiento y es menor la influencia de que goza entre sus administrados, sin que le sea posible recobrar la fuerza moral, aunque se aplique el debido correctivo a los promovedores del desorden referido, se acordó reproducir al Sr. Gobernador civil la más formal dimisión de los cargos que desempeñan los individuos que componen la Municipalidad (...) y nombre otra que, dada la situación en que se halla la población, satisfaga las necesidades del momento (...)»

Les actes posteriors continuen assenyalant que presideix Joan Casas, sense referir-se per res a la dimissió presentada per l'Ajuntament, la qual es evident que tampoc ara no fou acceptada pel governador. Aquest i el delegat de l'Administració econòmica provincial es trobraven a Sant Feliu el dia 29, com sabem per l'acta consistorial d'aquest dia, dedicada a la controvertida taxa dels drets de consums i a l'acord de nomenar una comissió de tres regidors per a instar a la susdita Administració de Girona la millora del gravamen, d'acord amb la nova tarifa publicada el mes abans.

Quant a l'actitud d'indisciplina del micilians, no se'n parla ni en aquella acta ni a la del dia 30, fins que en la sessió del 5 d'agost, presidida per Joan Casas, es llegí un ofici del governador disposant la reorganització de la Milícia nacional de la vila, «con exclusión de las personas que no merezcan la confianza del Municipio, y se acordó proceder desde luego a practicar los trabajos necesarios a dicho objeto, después de haberse hecho constar por el Sr. Vidal que no ha tenido conocimiento alguno de la disolución de la fuerza ciudadana hasta que ha sido desarmada, y que por lo tanto no quiere incurrir en responsabilidad alguna respecto a este asunto».

Nou dies després, l'alcalde Casas convocà sessió extraordinària per a informar el Consistori d'una ordre governativa que bruscament posà fi a la participació d'Ernerst Vidal a les tasques de l'administració municipal de Sant Feliu. L'acta, datada a 14 d'agost, fa així: «Vista comunicación del Gobernador civil relevando del cargo de Teniente de alcalde a D. Ernesto Vidal y nombrando en su lugar a D. Silvestre Anglada. Se acordó hacer constar que el Ayuntamiento ha visto con pena la destitución del Sr. Vidal, toda vez que durante 16 meses que ha ejercido el cargo de Teniente de alcalde, ha prestado importantes servicios a esta población, con una actividad y celo dignos de todo encomio». Si bé l'acta només fa referència a les funcions de tinent d'alcalde, no hi ha dubte que la destitució s'estenia ensems al càrrec de regidor.

A què obeí la sobtada deposició de Vidal? La seva inhibició de responsabilitzar-se en la qüestió de la milícia a què feia referència l'acta precedent, no sembla pas un capteniment prou greu com per a motivar la separació d'un regidor exemplar. Segons una versió procedent de la font familiar, el motiu provenia d'un excés de zel de Vidal en l'administració dels fons municipals. Com hem vist, pocs dies abans estigueren a Sant Feliu el governador civil i el delegat de l'Administració econòmica provincial; en aquella època era costum festejar el representant governatiu en les seves visites: l'Ajuntament l'obsequiava amb un banquet, sense

que hi manqués una serenata. Segons la versió al·ludida, Vidal no s'havia pogut estar de retreure, en presència del governador, el dispendi excessiu que aquelles demostracions representaven per a l'erari municipal, ja prou depauperat. Sembla que la resposta temperamental del governador anà encara més enllà, ja que la destitució de Vidal fou acompanyada d'una ordre de desterrament. Sabut el caràcter auster i estalviador d'aquell (vegeu, més endavant, la seva poesia *La economía* que exalta aquesta virtut), que no exclouïa un generós despreniment quan es tractava de socórrer els pobres, no és d'estranyar el fet esmentat. De ser cert, el severíssim càstig deia ben poc a favor de l'autoritat governativa. Mentre no aparegui el seu ofici comunicant a l'Ajuntament la destitució de Vidal, ens haurem d'acontentar amb meres especulacions.

Ara bé, fos o no fos degut a una ordre d'exili, trobem indicis d'haver passat Ernest Vidal temporades més o menys llargues a Barcelona, després de la deposició. Sembla que posseï, a la capital, una casa al començament del passeig de Gràcia, considerat ja aleshores l'indret residencial preferit de l'alta societat barcelonina; sabem que en una mansió senyorial del mateix passeig hi residien els germans Salvador i Josep Maria Vidal i Largacha, oriünds de Sant Feliu. D'altra banda ens consta que l'any 1887 Ernest residia o passava temporada a Barcelona, per una notícia que donava «El Bajo Ampurdán» del 27 de març referent a una comissió que es traslladà a la capital per tal d'interessar els guixolencs allí residents en l'adquisició d'accions de fundador del futur ferrocarril de Sant Feliu a Girona; d'entre les persones visitades per la comissió que s'esmenten, hi ha Ernest Vidal i els germans Vidal i Largacha. Altre cas significatiu fóra el considerable donatiu d'aquell a la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat, de Barcelona, que fa pensar en una certa vinculació de Vidal amb elements representatius de la noblesa que componien la Junta de la susdita institució de caràcter benèfic, de la qual possiblement formà part.

Amb tot, es veu que Ernest continuà tenint la residència familiar habitual a Sant Feliu; els sojorns a Marsella i Barcelona degueren alternar amb permanències prolongades a la vila guixolenc, on acabà per residir permanentment. Com a indicis d'estades a Sant Feliu posteriors a l'etapa municipal, cal assenyalar els fets següents: l'any 1884, «El Bajo Ampurdán» del 27 de juliol publica la seva poesia *La economía*. Com ja he dit abans, el 1893 féu obsequi a l'Ajuntament d'un segon carrobóta per a regar els passeigs; i el 1896, altre obsequi, d'un cilindre de pedra per a l'afermat del sòl terror dels carrers.

Aleshores Vidal i els seus devien habitar ja la casa del passeig dels

Guíxols núm. 2, contigua al Casino dels Nois. Anteriorment, segons la font familiar esmentada, tingué el domicili en una casa situada a la placeta de Sant Joan, on actualment hi ha les Galeries Guíxols; diu que era una finca força gran: posseïa als darreres un extens jardí amb cotxera que arribava fins al solar que després fou el pati d'esbarjo del Col·legi dels Hermanos; i tenia sortida al carrer de la Penitència, on hi havia la vivenda del cotxer. Ernest Vidal posseï una altra extensa propietat, el mas Vidal, al terme de Panedes.

Pels signes externs esmentats podem deduir que gaudí d'una situació econòmica més que folgada i que la seva fortuna, sense que pugui comparar-se amb la del seu germà gran, fou també força considerable. Els donatius a l'Hospital i a l'Ajuntament guixolencs ensems en són prova, bé que no he explicat encara el que féu al Mont de Pietat de Barcelona, propi d'un gran mecenes. Aquest acte insòlit de despreniment del que es beneficiaren els barcelonins degué passar desapercebut dels guixolencs; i evidentment no era propi del caràcter d'Ernest Vidal de divulgar-ho. No sabem amb certesa el motiu determinant —ja abans he insinuat una possible vinculació amb els elements de la Junta— que el portà a volcar la seva generositat a la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona. Aquesta institució creditícia, coneguda avui per Caixa de Barcelona, fundada l'any 1844, fou la primera caixa d'estalvis a Catalunya, i serví de model a les altres caixes que anaren creant-se; des dels inicis complí una funció benèfica a favor de les classes humils. Sorgida per iniciativa de l'Ajuntament i d'elements de la burgesia, passà més tard a la tutela de la noblesa local, que mantingué la majoria en els consells administratius.

Martí Colom i Vidal, a qui tant deu aquest article meu, posseeix una certificació lliurada pel Consell d'administració de la Caixa amb data 17 d'agost 1965, signada pels marquesos d'Alfarràs i de Vilallonga com a president i secretari respectivament, en la que es reproduïx l'acta de la Junta de govern de 22 de febrer del 1895. Consta en ella l'acord d'haver-se acceptat «con vivo agradecimiento el donativo verificado por D. Ernesto Vidal y Calzada de 250.000 pesetas nominales, en 15 Títulos de la Deuda Exterior Española, con el fin de que a perpetuidad la renta sirva para liberar empeños verificados por el Monte Pío sobre alhajas, ropas y otros objetos». A continuació es diu que, en sessió de 29 de març següent, la Junta acordà, com a expressió del seu agraïment a Ernest Vidal i per tal de perpetuar la seva memòria, «que se abra un lujoso libro, colocado en lugar preferente del Establecimiento, con los nombres de los que hayan hecho y verifiquen donativos al Monte Pío, ocupando el de D. Ernesto Vidal un folio en el que se señalen las circunstancias de su donativo».

El primer full de l'àlbum, decorat artísticament, compleix la funció de recordar el donatiu de Vidal, i precisa que el tipus de la renda del Deute Exterior era del 4%, o sia, que els 15 títols produïen 10.000 ptes. a l'any; encara puntualitzava que es cotitzaven a Borsa al canvi de 83'90%, essent per tant llur valor efectiu total de 209.750 ptes. No hi ha dubte que representava una excel·lent inversió d'Ernest, tant pel canvi baix de l'adquisició com per l'elevada renda, quan l'habitual aleshores era del 3%; recordem que aquesta era la renda de la làmina de l'Estat francès del llegat d'Antoni Vidal.

És prou palesa la importància del donatiu d'Ernest a favor dels barcelonins. Per la quantia s'ha de situar a continuació del llegat del seu germà —al costat del qual no fa un mal paper—, i força per damunt dels de Surís i Jofre Paradís.

Ara bé, si el benjamí dels germans Vidal destinà aquella fortuna a la beneficència és que la que posseïa era força grossa. I la pregunta sorgeix naturalment: com la féu, la fortuna; quin origen tingué? Amb tot el que he dit fins ací respecte a Ernest Vidal, sembla que la resposta hauria de ser fàcil; no és així, però, i ens caldrà recórrer encara als indicis. Dues direccions ens poden orientar d'antuvi: una presumible herència provinent dels pares i la societat Vidal Frères. Crec que l'herència paterna cal descartar-la, ja que, per crescuda que fos, hagué de ser força repartida; car el matrimoni Vidal-Calzada tingué nou fills.

És evident que l'origen de la fortuna d'Ernest raïa en la societat Vidal Frères, sense descartar que probablement ell la completà especulant per compte propi a Sant Feliu i Barcelona. Ja m'he referit a la important companyia fundada a Marsella per Antoni Maria Vidal i els seus germans; aquests eren, per ordre de naixement, Josep Maria, Sebastià i Ernest. De Josep Maria, l'única cosa que se'n sap és la signatura seva que figura en un diccionari castellà-català i català-castellà conservat per Colom. Cadascun dels germans hagué de tenir assignades unes funcions determinades dins la societat, d'acord amb l'amplitud de les activitats d'ella, bona part de les quals tenien lloc en ports i places distants de Marsella, en els quals la presència dels germans socis era convenient, i calia que s'hi desplaçessin fent-hi sojorns més o menys llargs.

Ernest, únic dels germans nascut a Marsella, probablement romanqué a Sant Feliu fins a la mort del pare; aleshores tenia setze anys, i ens cal creure que al cap de poc Antoni Maria el cridà a Marsella per a ensisnistrar-lo en les tasques de la societat. En el seguiment dels passos i estades d'Ernest a Sant Feliu, hem trobat que, a l'edat de 24 anys, ell i Sebastià feren obsequi a l'Ajuntament d'un carro-bóta. Aquest fet, d'una

banda significatiu que ambdós germans l'any 1851 disposaven ja d'un cert capital, d'altra no podem acceptar-lo com a prova que aleshores residissin permanentment a la vila guixolenca, ja que pogué ocórrer amb motiu d'una visita a llur mare vídua, cosa que degueren fer amb certa freqüència. Quant a Sebastià, sabem que l'any 1877 residia a la casa del carrer Major Antic (actualment d'Anselm Clavé) núm. 2, cantonada al carrer dels Arbres⁽³³⁾. Ens cal arribar a l'any 1874 per a saber amb certesa que Ernest residia permanentment a Sant Feliu, pel fet d'exercir-hi durant setze mesos seguits el càrrec de regidor sense faltar a cap de les sessions municipals, cosa desavesada quan ens consta que Cosme Calzada, les diverses vegades que també fou regidor, solia demanar permisos fins de sis mesos, per tal de pilotar el «Panchito» en els viatges comercials que no deixà de fer a les Antilles.

Per aquest temps, a l'edat de 46 anys, Ernest ja devia posseir una fortuna respectable. Feia sis anys que el seu germà Antoni Maria havia mort i que Numa portava el timó de la societat. Hem tingut ocasió de seguir amb cert detall la intervenció de Numa com a executor testamentari en la qüestió del llegat, que pecà de formulista i ha de qualificar-se de desafortunada per quant la Junta administradora creada per ell resultà un niu de constants discòrdies amb l'Ajuntament. No ens consta que del seu matrimoni tingués successió ni si, havent enviduat jove encara, tornà casar-se. Fa l'efecte que, un cop mort el seu pare, els germans associats anaren retirant-se de la companyia i que a Numa li tocà fer de liquidador d'ella, si no tot seguit, passat un cert temps. Ja entrat el nostre segle, sabem que els negocis o una part d'ells havien passat a altres mans, per un assentament del llibre de caixa del llegat on consta que l'any 1916, en una transferència de la renda, hi intervingué un tal Domergue «successeur de A. Vidal et Cie.» de Marsella.

Tornant a Ernest, cal dir que no tingué gaire sort en els matrimonis. Casat tres vegades, el sobrevisqueren la darrera esposa, Antònia Llambí i Prats, i un fill, Antoni, fruit de les primeres núpcies amb Margarida Rosselló i Andreu. De la segona dona només sabem que es digué Maria Vicens. A més d'Antoni, Ernest i Margarida Rosselló tingueren un altre fill, Ramon. A ambdós fills devia referir-se la clàusula del testament del 4 de març del 1867, pel que Antoni Maria Vidal llegava «a mi hermano Hernesto, o sea, a sus hijos» vint mil francs en parts iguals. Antoni i Ramón s'establiren a Cuba; Antoni, que era de caràcter aventurer, s'hi

(33) Acta municipal de 18 d'abril del 1877 on consta que Sebastià Vidal demana permís per a obrir una porta a la façana del carrer dels Arbres.

féu força ric (hom diu que posseí un carrer de cases a l'Havana). Quant a Ramon, es casà amb una Vilà, de la que tingué descendència, com veurem.

Ernest Vidal i Calzada morí a Sant Feliu el 7 de maig de 1909. Les inscripcions de la defunció en els registres parroquial i del Jutjat municipal (la comunicació de les quals dec a Lluís Esteva) ens assebenten que, en morir, Ernest tenia 81 anys, era casat i rendista; residia al Passeig dels Guixols núm. 2, i que morí a causa de «reblandecimiento cerebro-medular crónico»; rebé els sants sacraments de la penitència i extremaunció, «celebrándose por su alma los oficios de funeral de 4 hachas y misa»; i afegia que deixà un fill anomenat Antonio «hoy de paradero ignorado».

Els Vidal-Vilà tornaren a Sant Feliu, on una de les filles, Dolors, nascuda a Cárdenas (Cuba) va maridar-se amb Sebastià Colom i Borrell, fabricant de taps i director del setmanari «Ciutat Nova» mentre sortí. Els Colom-Vidal, així com la redacció del periòdic, tingueren el domicili a la casa del passeig dels Guixols en la que morí Ernest Vidal; abans havien viscut al carrer dels Metges, on va néixer el fill gran Martí. Una altra filla de Ramon Vidal i Rosselló visqué a la casa del carrer de la Penitència, que heretà de l'avi Ernest.

Més endavant, el matrimoni Colom-Vidal amb quatre fills barons traslladaren la residència a Barcelona, i s'instal·laren en un pis de la mateixa casa, al carrer Mallorca, en què nosaltres habitàvem, i encara el meu germà i jo seguim fent-ho. En aquest domicili conservaren fins a l'any 1936 diversos objectes procedents de l'avi Ernest Vidal, entre els quals hi havia retrats i el quadre del vaixell «Málaga» del qual ja he parlat, així com documents i llibres comercials. Martí Colom no m'ha pogut precisar el contingut dels papers del seu vesavi, els quals de segur ens haurien permès conèixer les seves activitats mentre visqué a Sant Feliu relacionades amb el tràfec comercial de la societat Vidal Frères de Marsella. Els seus vaixells hagueren de sovintejar les estades al port guixolenc, on devien embarcar i deixar mercaderies, tot actuant-hi Ernest com a soci consignatari de la companyia. Tots aquells documents i records familiars desaparegueren els primers dies de la guerra, en què el pis dels Colom-Vidal fou saquejat.

En el testament d'Ernest Vidal, atorgat en presència del notari Josep Lloret i Garrigosa el 15 de febrer del 1904, no podia mancar-hi la clàusula d'un llegat a la vila guixolenc. En efecte, els marmessors Marià Tomàs i Olivé i el seu fill Marià Tomàs i Vallessà, tres mesos després de la mort d'Ernest, posaren en coneixement de l'Ajuntament el llegat d'aquell a favor de l'Hospital municipal, de 25.000 ptes. nominals en va-

lors del Deute Perpetu Interior. Es precisava que els rèdits havien de servir «para atender en primer término a la perfecta conservación de la tumba que guarda los restos de mis difuntos padres y en la que en lo sucesivo no quiero que se sepulten más que los míos, y en segundo lugar para garantir y atender a las limosnas y otros servicios en favor de los pobres convalescientes, que establecí con carácter permanente a favor del Hospital en 29 junio 1892, según lo reseña la escritura pública de dicho día autorizada por el notario que fue Joaquín Sala y Martí» (actes municipals de 4 d'agost i 10 de setembre del 1909, en la primera de les quals consta que Ferran Gispert i Romaguera, agent de canvi i borsa de Barcelona, fou designat per a la custòdia dels títols.

Ernest Vidal, a més de ser autor de la novel·la romàntica *Eugenia o la mujer del comerciante*, compongué alguna poesia. Se'n coneixen dues, el text de les quals m'ha estat comunicat per Martí Colom. Es titulen *La economía* i *La vida*; la primera veié la llum a «El Eco Guixolense» de 27 de juliol del 1884, i la segona al butlletí de Fuerzas Eléctricas de Cataluña, S.A. En ambdues poesies l'autor, que demostra un coneixement de la preceptiva literària, es manté en el paper d'escriptor moralitzador de la novel·la. Llur extensió —85 i 80 versos respectivament— no ens permet de reproduir-les ací senceres, mes no em sé estar de donar-ne unes estrofes, donat l'interès simbòlic que posseeixen.

LA ECONOMÍA

Nunca el bienestar alcanza
quien procede con malicia,
ni quien deja en lontananza
la prudencia, la justicia,
la fortaleza y templanza.

Es también de gran valía,
prenda de vida y salud
que apenas se estima hoy día,
otra muy rara virtud,
que se llama «economía»...

Que se gaste sin medida
es peor que ser avaro,
es signo de mala vida,
vicio de gente perdida
que siempre se paga caro.

No hay negocio mejor,
beneficio tan seguro
ni que haga más favor
que es saber guardar un duro,
si es ganado con honor.

Viste el dinero al desnudo
y harta a quien tiene gana;
no es su influencia vana,
pues deshace cualquier nudo
y a muchos enfermos sana.

¡Y lo gasta el pobre en vino,
el obrero en el café,
el rentista en el casino,
y en el juego o en la soiré
el mangante libertino!...

LA VIDA

Debe ser a cada instante,
de todas la más buscada,
la vida sobria, templada,
con un método constante
y de excesos apartada...

De los pobres acordarse,
de rendir culto al Señor;
y no conocer temor,
para siempre sujetarse
a lo que dicte el honor...

En negocios gran juicio,
reserva y actividad;
de todos el más propicio
es no gastar la mitad
de la renta o beneficio.

Su profesión cada cual
exclusivamente trate,
pues arriesga el capital
y pasa por botarate
quien lo hace todo y mal...

A los hijos criar bien,
darles carrera u oficio
que les servirá de sostén
y les preserve del vicio
mientras en el mundo estén...

Los que así sepan vivir
vivirán del mejor modo,
mas no exentos de sufrir
ni aun menos de morir;
sea pues, Dios sobre todo!...

En la penúltima estrofa de la poesía *La vida* segueixen dos versos, no reproduïts ací, «que acopien experiencia / y vean extrañas tierras», els quals corroboren l'experiència que Vidal hagué de treure dels viatges a països llunyans amb els vaixells de la companyia marsellesa. Altres dos versos de la mateixa composició, «De los pobres acordarse, / de rendir culto al Señor», i els mots finals «Dios sobre todo» són l'expressió d'unes creences religioses que sens dubte es trobaven a la base de la conducta i dels consells d'Ernest.

Aquests enfilalls de consells, adreçats, amb un evident propòsit allisonador, principalment als joves, poden inscriure's en el marc de la beneficència, al costat dels donatius que l'autor féu en vida a favor dels necessitats. El fet de venir avalats per una persona que indubtablement els practicà al peu de la lletra, els fa doblement interessants, alhora que configuren un perfecte retrat del benjamí dels germans Vidal Calzada. Ara bé, en enquibir en uns versos el tractat pràctic de moral que informà la seva vida, ensems que d'ell mateix, Ernest feia el disseny moral i psicològic del seu germà Antoni Maria, així com el de tants d'altres benefactors, igualment posseïts d'aquelles virtuts, que honradament, el segle passat, s'enriquiren lluny de la pàtria i es recordaren dels pobres del tercer nadiu, fent-se mereixedors de la gratitud de llurs compatricis⁽³⁴⁾.

(34) Compost el present article, han arribat a coneixement meu algunes dades de prou interès relacionades amb ell, les quals no em sé estar d'afegir ací. Les germanes Llagostera, a més

ADVERTENCIA.

Creo conveniente declarar que en la presente novelita no aludo á personas ni hechos conocidos.

Los sucesos que he presenciado en estos últimos tiempos, y el deseo de combatir la inmoralidad, donde quiera que aparezca, me han sugerido la idea de escribir y dar á luz pública mi obrita, que sentiria ofendiera alguna mal fundada susceptibilidad.

S. Feliu de Guixols, Marzo de 1861.

El Autor.

Advertència de l'autor de *Eugenia*, que figura a continuació de la portada interior del llibre.

de sufragar les obres de la façana de la basílica de Montserrat, varen pagar un misteri del Rosari monumental de la muntanya montserratina (comunicació de Lluís Esteva). = Teresa Vidal i Calzada, germana d'Antoni Maria i Ernest, l'any 1843 contragué matrimoni, a la parròquia de Sant Feliu, amb Josep Roura i Estrada (Arxiu parroquial, comunicació d'Àngel Jiménez). Roura i Estrada (Sant Feliu de Guixols 1797 - Barcelona 1860) fou un científic eminent, catedràtic de Química, director de l'Escola Industrial i membre de l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts, de Barcelona; va ser el primer que assajà a Espanya la il·luminació amb gas i inventà la pólvora blanca del seu nom, d'una potència força superior a la de la pólvora coneguda aleshores (cf. Lluís Esteva, *Josep Roura i Estrada*, «Quaderns d'Informació Municipal», març 1980; i *Breve reseña de los naturalistas que vieron la primera luz en la provincia de Gerona*, «Revista de Gerona», any 1878, pàgs. 313-321 i 397-408). = Quant al quantió donatiu que Ernest Vidal féu a la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, cal dir que els posteriors donatius que figuren a l'àlbum de benefactors de la susdita institució, cap d'ells no supera, ni s'acosta de molt, al seu. Un detall que revela el caràcter singular d'Ernest Vidal és que estava abonat a tres butaques en les funcions del teatre del Liceu de Barcelona, a les que assistien ell i la seva esposa; la butaca sobrerera restava buida, a no ser que convidessin algú, perquè no volia que al costat de la seva senyora s'hi assegurés un desconegut (comunicació de Martí Colom i Vidal).